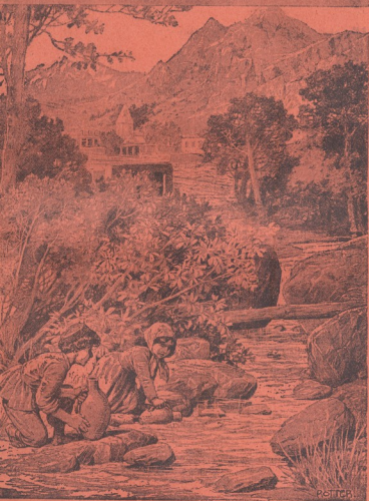

ს ა მ მ ა წ ვ 3 ი მ ლ 2 5 6 6 5 0 მ 0

ნ ბ ბ დ უ ჯ ი რ ი

ოქტომბერი, 1890 წ.

მოსკლილთათვის

შინაარსი

I—მოსავალი.—ი. ბუღაშვილისა	3
II—ერთი უყურეთ ტყესა-და!—ვაჟა-ფშაველასი.	5
III—განთიადის მოლოდინში.—ცქვიტისა	9
IV—ცელქის დღიურიდან. — (კაბბერტონისა) იასონ ნაკო- ლაიშვილისა.	14
V—მუხა.—დექსი ი. მჭედლიშვილისა.	21
VI—მადლიერი ლომი.—(რომაეღთა თქმუება) ვ. სვეტლო- ვისა, უდ. ანტონოვსკისა	23
VII—წმ. ვერონიკას ჩადრი.—(სულმა ღაგურდუფისა. გაგრ- ძეება), ზ. დ—ძესი	36
VIII—ვისილ მოსეს ძე პეტრიაშვილი.—ილია ნაკაშიძისა	44
IX—ივანე რამიზის ძე თარხნიშვილი.—ა. შაქაბერიძისა	48
X—ბოტანიკური საუბარი.—(გაგრძეება) სოფ. ქურდი- ნისა.	53
XI—მითოლოგია.—ტრაიდას ომი, (შებრძეება) ა. შაქა- ბერიძისა	56
XII—გესართობი:—ა) შირადა,—ბ) ხალხური ლექსი, (წარ- მადგენი და თქმუების მიერ).—გ) გამოცხადებები,— დ) თვალთმაქცობა,—ე) რებუსი	62
XIII—ბიბლიოგრაფია.—ნ. ღორთქიფანიძისა.	

ნაპარული

საზოგადოებრივი ჟურნალი

წამყვანი მისია

თბილისი, 1908 წ.

თბილისი, ელექტრონის სტამბა წიგნების გამომცემელ კართველიანებისა

შინაარსი

I—მოსავალი.—ი. ბეღიაშვილისა	3
II—ერთი უყურეთ ტყესა-და—ვაჟა-ფშაველასა	5
III—განთიადის მოლოდინში.—ცქვატისა	9
IV—ცელქის დღიურიდან.—(გაბბერტონისა) იასონ ნაკო- დაიშვილისა	14
V—მუხა.—ღეკესა ი. შტედლიშვილისა	21
VI—მადლიერი ლომი.—(როშაქადა თქმულება) ვ. სვეტლო- ვისა, უღ. ანტონოვსკისა	23
VII—წმ. ვერონიკას ჩადრი.—(სელმა ღაგერდუფისა. გაგრ- ძელება), ზ. დ—ძესა	36
VIII—ვისილ მოსეს ძე პეტრიაშვილი—ილია ნაკაშიძისა	44
IX—ივანე რამაზის ძე თარხნიშვილი.—ა. შაქაბერძისა	48
X—ბოტანიკური საუბარი.—(გაგრძელება) სოფ. ქურდიან- ისა	53
XI—მითოლოგია.—ტროადას ომი, (შებრძლება) ა. შაქა- ბერძისა	56
XII—გასართობი:—ა) შარადა,—ბ) ხალხური ლექსი, (წარ- მოდგენალი თეო კანდალაკის მიერ).—ვ) გამოცანები,— დ) თვალთმაქცობა,—ე) რებუსი	62
XIII—ბიბლიოგრაფია.—ნ. ღორთქიფანაძისა.	

მოსავალი

ენი კირიმე, თაველო,
ჩამწიფებულა პურები,
როგორ ბრწყინავენ შხეზელა
ზედ ნამის დანაპურები!

არაფერი სჯობს მის ნახვას,
დიდებულია ყანები,
უფალმა ღმერთმა აკურთხოს,
მათ მომყვანს ვეთაყვანები!

ბევრჯელ ვყოფილვარ მინდვრადა
მშიერი მონაწყურები,
მაგრამ არ მახსოვს ის ტანჯვა
რაკი კარგია პურები,

შენი კირიმე, თაველო,
ვატყობ მომიხვალ ბლომადა;
აქამდე მჭადიც ვერ ვქამე
გაბედვით გასაძლომადა!!

შენი კირიმე, თაველო,
ჩქარა შეგეკრავ ულოსა,
მკის დროზე დაეაღიღინებ
სიმღერას უჩვეულოსა!!

ი. ბელიაშვილი

ერთი უყურეთ ტყისა-ღა!

რთ ღროს სახელოვანი, ნადირით განთქმული, უზარ-მაზარ სივრცეზე გადაქიმული ტყე გახმა; დაედო შავი, საზარელი ფერი; სამარესთან მიტანილს, კუბოში ჩასვენებულს, დასამარხავად გამზადებულს ცხედარსა ჰგვანდა. გაწყდა ნადირთა და ფრინველთა ხსენება. აღარ ისმულა იქიდან შემოდგომით გულის მანათობელი ხარირმის ყვირილი, აღარც შულის ხავილი, აღარც ტურის ჩხავილი და აღარც ყმული შშიერის მგლისა. მთელი ტყე რომ შემოგველოთ, თავიდან ბოლომდე, ერთგან ვერ შენიშნავდით რაიმე ცხოველის კვალს, შაშვისაგან გადაქეჩილს ხმელს წიფლის ფოთოლსაც კი ვერსად ნახავდით. მონადირენი შორს მიუბოძდნენ ეხლა ტყეს. დაშრა ცივი წყაროები, მოჩუხჩუხე ხევეები, ნაკადულეები. მოკვდა ტყე, მოკვდა. ტყის სიცოცხლისა და სიმწვანის მომსწრე მგზავრები გულში მუშტს იცემდნენ, თავებს აქეთ-იქით აქნევდნენ და ერთ-ხმად იძახოდნენ: „ააჰ, რა ტყე გაფუქდა, რა ტყე დაიღუბა!.. აფსუუს!..“ იტყოდნენ გულ ჩათუთქულნი და გაუდგებოდნენ თავიანთ გზას.

იყო, კარგა ხანს იყო ტყე ამ მდგომარეობაში. გრძნობდა კარგად თავის უბედურებას, ემდურებოდა მუხთალს ბედს, ტი-

როდა მწარედ თავის-თავს, ხოლო მის ცრემლებს ვერ ამჩნევდა ვერაფერს. ჩამონადენი ცრემლი კუპრივით აშავებდა დაბლა დედა-შიწას. მთელი დღე და ღამე ლოკულობდა: ღმერთო, ღმერთო! რად მომისპე სიკოცხლე? რა დავაშავე, უფალო? ნეტავი ვიცოდე, რა დავაშავე? მაპატივე, უფალო, ჩემი დანაშაული, დამიბრუნესიკოცხლე, ან თუ არა, მომისპე გრძნობა სიკოცხლის სურვილისა, მომკალ, რომ აღარაფერს ვგრძნობდე. ააჰ, ღმერთო, ღმერთო, შე დალოცვილო, დაილოცოს შენი სახელი და სამართალი! ბუტბუტებდა ტყე და თან ღვრიდა ცხარე ცრემლებსა...

თუ არ მაცოცხლებ, უფალო, ამარიდე მზე და მთვარე, აღარ მესიამოვნება იმათი სხივები, მამრახებენ მხოლოდ ესენი; მომაშორე ვუუქუნა წვიმა, მჩხვლეტავს ეკალივით მისი წვეთები.

შორს, შორს სადღაც ჰხედავდა ამწვანებულს, აყვავებულს მთა-ბარს და ტყეებს... დამთხარე მაშ, ღმერთო, თვალები, რომ ვერა ვნახო გულ-საკლავი სურათი...

გაზაფხულზე მოსულს მის თავზე მიმფრინავს გუგულს ეპატიებოდა თავისთან; ეპატიებოდა გადაშავალს ქედნებს; ბუსაც კი, უბედურს ბუს ყელს უწევდა, და ეძახდა თავის საწყალის, უბედურის ხმით. გამხმარ ტყის უბეში შორს მიმპრბინალს ხარ-ირემს ხელს უქნევდა, ჩოხის კალთების ქნევით თავისთან იპატიებდა, მაგრამ ამაოდ... ყველა მიუბრბოდა, უფრთხოდა ტყეს, შორს, შორს. აღარავინ ეკარებოდა.

იქნებ სიკოცხლე დამბრუნებოდა, ამბობდა ტყე, ფრინველნი და ნადირნი რომ არ შემომწყრომოდნენ?!. დამანებეს იმათაც თავი, წინად კი ვუყვარდი, შემომფოფინებდნენ როგორც შვილები დედას, ჩემს კალთაში თავსა ჰხვევდნენ. უყურე ებლა: მნახეს რა გააწყლებული, შემომეფანტნენ. აღარ უნდათ მნახონ, თვალს მარიდებენ. ან კი რად მიკვირს? რად ვემდურები? მე რომ ჩემი თავი მეჯავრება, მებრალება, ისინი რისთვის და შემიყვარებენ, რალას გამოეღიან ჩემგან?

აღარსად წყალი ჩემს მიდამოს, აღარად ბაღები, აღარსად ფოთოლი! იქნება ვებრალეები? მაშ რატომ არა ტირიან და თავიანთ გოდების ხმას შეც არ გამაგონებენ? მაშინ ხომ გულზე შემოწოლილი ბოდმა მეფონებოდა, ცოტა ხანს დავისვენებდი...

განვლო ხანმა. ხალხი, მთელი ქვეყანა, სოფელი და ქალაქები შეინძრა, ათოთქორდა: ხმა გავარდა, — ხმელი ტყე აბინებულა, აყვავებულა, ისეთი მშვენიერი სანახავია, ადამიანი თვალს ვერ მოაშორებს, ავსილა ნადართ და ფრინველებით, სამოთხეს დაჰმსგავსებიაო. დიდი და პატარა, ასის წლის მოხუცებულნი მიეშურებოდნენ გამხმარი ტყის სანახავად. აყვავებული, აქრელებული ათასნაირად ხალხი როგორც მუშლი დასტრიალებდა ტყეს თავზე, სწირავდა ღმერთს მადლობას. ისე უბრწყინავდა ყველას სახე, თითქოს საიქიოდან მოჰსვლოდა ყოველს მათგანს საყვარელი არსება. ტყეს მრიალი, ბიბინი გაჰქონდა. რაც ხმელობის დროს ძალა აკლდა, ებლა ერთი ათასად შეეცო. მართლაც ავსილიყო ნადირებით, დანავარდობდნენ აუარებელი შვლები, ირმები... ფრინველების ტივილ-ხივილი ადამიანს აყრუებდა. ხეები, დამშრალი ხეები საამურად მოჩუბჩუხებდნენ, დამშრალ წყაროებს ამოებთქათ. ტყეს უხაროდა. ღმერთს მადლობას სწირავდა...

ერთი ვინმე მორწუნე შემდგარიყო მადლობზე და ისეთი ხმით გაჰკვივოდა, რომ დედა-მიწა იძვროდა: „ურწმუნონო, ხომ იხილეთ ძალა უფლისა? ასევე აღადგინს უფალი მკედარსა, როგორც აღადგინა გამხმარი ტყე. დიდებულ არს სახელი უფლისა!“ ხალხი პირ-ჯვარს იწერდა და ერთ-ხმად გაიძახოდა: მართლაც, ერთი უყურეთ ტყესა-და! დიდება შენდა, უფალო!

გზად მიმავალი მგზავრი, რომელსაც ენახა შარშან და შარშან წინ გაუდაბურებული ტყე, სიამოვნება გადაფენილის სახით, გაბრწყინებულის ოვალეებით ღმერთს მადლობას სწირავდა და ისიც ამას ამბობდა: ერთი უყურეთ ტყესა-და!

ხალხი ტყეს ველარ აშორებდა თვალს, ყველას და დარჩენა, ეზარებოდა სახლში დაბრუნება.

ერთს საკვირველებას მეორე მოჰყვა: ციდან ჩამოეშვა ხშირი, გრძელი თმით, თითქოს ნისლში გახვეულიაო, პატარა ტანის ქალი ღვთიურის სახით, ღვთიურის თვალებით. ტანზე ყვავილების და ფოთლების კაბა ეცვა. ჩამოეშვა ციდან და ჩაიმალა ტყეში.

„ტყის ანგელოზი, ნადირთა პატრონი!“ გაისმა ხალხში ხმა. ყველამ პირ-ჯვარი გამოისახა. „ღმერთო, ნუ მოაკლებ შენს მოწყალებას ტყესა; ღმერთო აღდგერძე და აცოცხლე!“ ამბობდა ხალხი.

სახლში რომ დაბრუნდნენ, თვითეულის სახე სიამოვნების მზით იყო გაბრწყინებული: მოესწრნენ მკვდრის აღდგენას, დარწმუნდა ყველა რომ შესაძლო ყოფილა აღდგენა მკვდრისა.—ყველა განგებას ლოცავდა, რომ უსამართლოდ, უბრალოდ არაფრის დამნაშავე ტყე არ დაისაჯა, არ დაიტანჯა სამუდამოდ,—ყოფილა სიმართლე და დაჯილდოვება ამ სიმართლისა.

აი რად უზაროდა საერთოდ მთელს ქვეყანას და რისთვის გრძნობდა თავს ბედნიერად.

ვაჟა-ფშაველა

განთიადის მოლოდინი

რთი ციკქნა, ციკინათელას მსგავსი ილიკო ბელ-
ტებში არ ირჩეოდა. პაწია ფარაჯაში გახვეულს ზურ-
გი ტყისთვის შეექცია და შიშისაგან ორად მოკუნ-
ტულს თავი გუთნის ქვეშ შეეყო. შავი ღრუბლე-
ბით მოქუშული ცა არე-მარეს სევდასავით ჩამოსწო-
ლოდა და ჩამოებნელებინა. ირგვლივ სულგაკმენდილ
ტყე-ველს შორით ქოტის მკვახე ძახილი და ბაყაყ-
თა განუწყვეტელი ყიყინი მის იღუმალ სევდას თითქოს აორ-
კეცებდა და უარესად აყურსებდა. მის ქვემოდ კი მოქანცულ
სოფელს მიბნედილივით ჩასძინებოდა. გულ ჩათბრობილს,
სულ გაკმენდილს დღეს თითქოს განგებ არაეითარი სულიერ-
ი არსება თავს არ აწყენდა, არ ურღვევდა წყვედიად სირუ-
მეს; თითქოს ყველას დაეიწყებოდა, გარდა პაწია ციკინათე-
ლებისა, რომელიც ყველა ჩაბნელებულ მის კუთხეს ნაპერ-
წკლებივით ისე მოსდებოდნენ, გეგონებოდათ, მთელს სო-
ფელს უალო ცეცხლი მოსდებია და უჩუმრად იდაგებოა.
ილიკოს თუმცა ჯერ არ ეძინა, მაგრამ გულ-შემზარავ სიბნე-

ლისათვის თვალი ვერ გაესწორებინა და იმისათვის ხუჭავდა თვალებს. თანაც სცილილობდა ძილისათვის თავი მიეცა, მაგრამ შიშის გამო ტირილით მოღლილს ძილი არ ეკარებოდა.

— ღმერთო ძლიერო! შენ მიშველე, რიქრავს მომასწარ, შენი ქირიმე, — ჩუმად კრძალვით ევედრებოდა პაწია და გუთნის ქვეშ ათრთოლებული თან-და-თან უფრო იბღუნებოდა.

— იმ უსამართლო მამა-ჩემმა რად დამტოვა მარტოკა? როგორ უნდა ვუყარაულო ამ ვერანს, როდესაც ასე მეშინიან როდესაც ასე ჯოჯოხეთივით ბნელა და სწორედ ამ დროს ტყემინდორი მგლებით არის სავსე? მე რას გავაწყობ მშიერ, პირდაღებულ მგელთან, რითი უნდა მოვიგერო მე უბედურმა, როდესაც ხელში დიდი საბრეც კი ვერ მომიმარჯვებია; ჩემს გარშემო კი ტიალ ბედზედ არც ღამის მებრე და არც მეველე ახლო-მახლო არ ფაჩუნობს. აჰ, ღმერთო! დროით მაღირსე ი რიქრავს და მერე კი...

ამ დროს რუს პირად ყალყზედ დამდგარ ვებერთელა ბელტს ხნულში ზღართან ი მოსძვრა და ამ ხმაურობამ თავზარ დაცემულ ილიკოს ერუანტელი მოჰგვარა, ენა დაუდუმა, სმენად აქცია. ოფლში გაწურულს ფარაჯის ქვეშ სული უფუბდებოდა, გული საცოდავად უფრთხილებდა, მაგრამ ვიწრო გუთანს, მის ერთად ერთ მხსნელს და მწამებელს უფრო მაგრა გვერდში ეკვროდა და ცახცახებდა. იყო რამდენიმე ხანი ასე სულ განაბული, სმენად ქცეული. დიდხანს ელოდა რაღაც განსაცდელს, მაგრამ რაკი არავითარი ხმაურობა აღარ გამეორდა და ფარაჯის ქვეშ სულს ველარ იტრიალებდა, ფარაჯიდან თავი ნელა გამოყო, გრილი პაერა კრძალვით შეისუნთქა, სული მოიბრუნა და ისევ ყურები ცქვითა.

— ქვითკირო, ქვითკირო! — შემოსძახა მოულოდნელად აქამომდე ჩაჩუმებულმა მწყერმა ზემოდ ყანაში და თვის ქუკ-ქუკით ილიკოს რაღაც იმედი და შეღავათი აღმოუჩინა.

— ვაი, შე ოხერო, შენ შემაშინე განა? ან სად იყავი აქამდინ, შენც რა ჯიბრზედ ხმა ჩაგიწყვეტია? — ოღნავ ჩაი-

ბუტბუტა გამხნევებულმა ილიკომ, გუთნიდან ქვემოდ ჩამოიწია, თავი ნელა წამოყო და სოფელს ჩაჰხედა.

— ვაიმე დედა, კიდევ რა ბნელა, რა მეშინიან! ეს ოხერი აბა თუ ერთი ძაღლის ყეფა მაინც ისმოდეს. ი სოფელი ასეთ მიყრუებული, თითქოს ყველანი ამოწყვეტილიყვნენ. რა ვქნა, რა ბნელა, რა მეშინიან! ნეტავი პატარა პელას, რომ დედიჩემის გვერდით აკვანში უდარდელად წევს და სძინავს! მე კი ლამაზი გული გამისკდეს, ლამის გავგიყდე. ნეტა ვიცოდე, რაზედ მტანჯავენ, ვის რად უნდა ფრთა ჩამოვარდნილი გუთანი, ან ე დაძონძილ-დაკონკილ ქაპნის დარდი ამ შუალამისას ვის გასწყვეტია, რომ ყარაულადაც მაყენებენ?.. ლამის გამაციოს, ისე მაკანკალებს და მეშინიან. ღმერთო, ღმერთო ძლიერო! დროით მაღირსე განთიადს, თორემ მანამდინ იქნება სულიც კი არ დამყვეს... შიშით მოვკვდები. — ჩურჩულებდა გულამოსკენილი ილიკო და ისედაც სველ ბელტებს მსხვილი ცრემლებით უფრო აღბობდა.

— მე რა ყარაულობა შემძლიან, — განაგრძობდა სლოკინით სანდურავს ილიკო და ამ სანდურავით თითქო გულის ბოლმას იკლავდა, სულს იბრუნებდა. — რა ყარაულობა შემძლიან, როდესაც ყველანი კურკანას მეძახიან, როდესაც ჯერ ცხრა წლისა ძლივს ვარ და ის ბებერი გაიძახის, ჩემი ამხანაგი და ძმა ეხლა შენა ხარო. აბა მე როგორ ვუშველი იხვანა-ფარცხვაში, როდესაც ხბორების მოვლის მეტი არა გამეგება-რა. ისინიც-კი არ მეპოვებიან, ცხარე ცრემლით მატრებენ ხოლმე. ფეხები დახეთქილი მაქვს იმათ დევნა-რბენაში. ან რა და ეხლა ე გუთნის მოპარვაც რომ უნდოდეთ, მე ვინ რას მათქმევიანებს, ვინ შემეპოვება. ერთ ისეთს წამკრავენ, რომ იქნება იქვე სული გამანთხევიონ. ის კი... ვაიმე, დედა! ღმერთო მიშველე!.. ეს-ლა მაკლდა, ამისმა ობრობამ... — წამოიკვნესა უეტრად, თვალეებზე ხელები მიითარა და გუთნის ქვეშ პირქვე ისევ დაემხო, რადგანაც ამ წამ ეღვა ცეცხლისფრად შავ ღრუბელში ტალკვესივით გამოიკლავნა;

ბნელით მოცული მიდამო აანთო, ააპრიალა; შემდეგ დასტე-
 ქა, დაჭრიალა, მთა-ბარი აღრიალა და ძილი უფრთხო. ჰა-
 ერი ინძრა, ათამაშდა, ქარად გადაქცა... მიჩუმებულ ტყეს
 შეესია და ააჩურჩულა; შემდეგ გამოჰკრა, ქედებს მოედო,
 შეაშფოთა, შეეხმაურა, მინდორს დაჰბერა და გუთანიც მწა-
 რედ შეაზმუკუნა. კუკური წვიმა ზეცას მოსწყდა, მიწას ზოე-
 დო და ნაკადულები ააჩუხჩუხა.

წვიმიდა დიდ ხანსა. ცა კი ისევ ისე გრგვინავდა და გრია-
 ლებდა, თითქოს გუბეში მწოლ ილიკოს თავზედ ჩამონგრევას
 და განადგურებას უპირებდა. ის კი პირქვე მწოლი ძალზედ
 თრთოლავდა, თუმცა ეს თრთოლა ამ წამს სიბრაზეს გამოე-
 წვია: აქამომდე შიშისაგან სულ გაკმენდილი, ეხლა მოუთ-
 მენლად ხენეშოდა და კბილებს აკრაქუნებდა. აგერ კიდევ
 ერთხელ დასტექა და მისმა რიხმა თითქოს ილიკოს რიხიც
 გამოამელავნა.

— შენ ვგრე იქვე, ჩამოინგერ, მაგრამ მე კი აქ არ
 მოვეკვდები, ოხრად დაურჩეთ ყველა ესენი, აღარ მინდა ყა-
 რაულობა!—შესძახა ხმა მალღა და წყევლა კრულვით გუთანს
 ზურგი აღრიკა. მორბოდა გამწვავებული, მოხტოდა ხენეშით,
 თუმცა ელვისაგან დაბრმავებული მიწაზედ ბევრჯელ იშხლარ-
 ტებოდა, მაგრამ ისეც მალე დგებოდა და უფრო გამეტებით,
 სველი კალთების ტყლაშა-ტყლუშით მერცხალივით მოჰრია-
 ლებდა. გზა დაბნეული ჩიგნარის ხევთან უნებლიე შესდგა,
 სიბრაზისგან აღარ იცოდა, რა გადაეწყვიტა,—უკან დაბრუ-
 ნებულიყო, თუ უშველებელ ხეეს შეჰბრძოლებოდა. იდგა
 ხევის პირად და პაწია მუშტებს მდგარად ამოძრავებდა, თით-
 ქოს ვიღასაც ემუქრებოდა.

— აი, შე ტიილო, ვგრე იქუხე, იგრიალე, ჩამოინგერი!
 რახან ჯიბრია, მეც აქ დავრჩები, არ მეშინიან! შენ კი იქუ-
 ხე, თუ გინდ მომკალი, უფრო კარგია, ერთხელ ხომ მაინც
 მოვეკვდები და ნურც დავრჩენილვარ მაშიემსავით დაღონე-
 ბული და უბედური, აღარ მეშინიან, არა, გესმის?.. რადგა-
 ნაც აჰა... აგერ მაშალიც ყივის, განთიადი ყოფილა და ახლა

კი მალე დაგიბრმავდება შენ ეგ თვალები!—შესძახა ხმა მალე გამხნევებულმა და მისი ზარივით მოწყრიალე ხმა მამლის ყვილს გულში ჩაეკრა და ორივე ერთად არე-მარეს მოედო.

გირიერაედა. მოკრიალეულ ცახედ აღმოსავლეთით მხოლოდ ერთი ნაქერი შავი ღრუბლისა ზანტად ცურავდა. ისიც თან და თან ფერს იცვლიდა, თითქოს სირცხვილით წითლდებოდა და უმჩნევლად, საპნის კენიტსავით იღვევოდა. ცა კამკამებდა. ვარსკვლავნი ნელ-ნელა ქრებოდნენ, ამ დროს მთის იქით ხევის პირდაპირ განთიადის წინა-მორბემა შუქურ-ვარსკვლავმაც ამოანათა. ამოძვრა ნელა, კობტად, მოციმციმე, უშველებელი და ტყის წვერებში ცეცხლის მსგავსად გაღვივებულმა პატარა ილოს დაღლილ თვალებში ტკბილად შესცინა.

— ოჰ, გენაცვალე, ჩემო ვარსკვლავო! რომ იცოდე, როგორ გელოდი, როგორ ვნატრობდი შენს ამობრწყინებას... მაგრამ ცოტა კი დამიგვიანე, თუმცა ი ღამის შემდეგ თითქოს გაზრდილხარ, ისე ბღვრიალე... და ღამაში ხარ!.. ეჰეი, დედასა! რა ღამე იყო და რა დღე თენდება! ერთი კიდევ იმისთანა ღამე და მერე შევეჩვევი, აღარაფრისა შემეშინდება, ჩემო შუქურო. ოჰ, რა ღამაში ხარ,—წარმოსთქვა ნელა ილიკომ და იქვე კლდეზედ-კი მიეძინა.

ცქვიბი

ცელქის დღიურიდან

(გაბბერტანისა)

IX

ლომის გალიაში

ს აყვარელო დღიურო! ყველაფერს დალაგებით მოგიყვებო. ცირკი მოვიდა. მე შეტისმეტად მზიარული ვიყავი. მხეცების გალიებს მე სულ გვერდში მოვდევი, სანამ ქალაქში ჩაიტანდნენ. რაძენი მხეცი იყო!.. აბა დათვალე: შიპოპოტამი, მარტორქა, ორი ცოცხალი სპილო, თირაფი რა სასაცილოდ ულაპავს საკმელს! საშინელი გრძელი კისერი

აქვს! ერთი საშინაო ვეფხი და ორი ლომი. ამბობენ, ვილაღ თავზედ ხელ-აღებული დადრენილ პირში თავს ჩაუდგებო. ხომ შესკამენ! მერე კიდევ მოიყვანეს სხვა და სხვა გარეული ცხოველები. პატარა ქალებიც ბევრი ჰყოლიათ. სილამაზით ლილის და სუზისაც კი სჯობდნენ. ისინი ისხდნენ სპილოებზე და კუზიან მახინჯ ცხოველებზე. აჰ, რა კარგი იყო! სამხედრო აღლუმზე ბევრად უკეთესი სანახავი იყო. აღარაფერი მახსოვდა, ასე წარმოიდგინე, სადილის ქამაც კი დამავიწყდა. ერთ წამს შინ შევირბინე პოლოლის ხაჭაპურის ნაქერი შეენახა ჩემთვის, უცებ გადავსანსლე და ისევ ცირკში გავიქეცი. გადიამ სპილოებისათვის დაშაქრული პურის საყიდლად ჯიბეში გროში ჩამიდვა და ლიმონადისათვისაც ხუთი ცენტი მომცა. რას ვიფიქრებდი, იმ დღეს თუ რა დამეშართებოდა!.. ბეკვი დროს გასატარებლად სადღაც წავიდა. დედას შევეკითხე, წავიდოდა თუ არა ცირკში. «ნეტავი მე! რა უნდი გავაკეთო იქაო? მიზასუხა. საკვირველია, ზოგიერთი ისე დაბერდება, რომ ცირკიც აღარ ართობს. პეტერსის დუქნის წინ გავიარე და ფანჯარაში დავინახე წითელი პილპილი, მოდი, კოტაოდენ დანაყილ პილპილს ვიყიდი, წვენის შესაზავებლად კარგი იქნება მეთქი, ვიფიქრე და გამოვართვი. აგრეთვე დაშაქრული პურიც ვიყიდე და წარმოდგენის დაწყებამდის ცირკში გავიქეცი. პირდაპირ მიიმუნების გალიას მივადექ და საშინჯად სილაში პილპილი შევურიე. უნდა გენახათ, როგორი ცხინკვება აუტება! კინალამ სიცილით დავიხრჩვი. ამ დროს სამხეცოს მოსამსახურის ღრიალი მომესმა:

— ეს რომელმა შეუყარეთ პილპილი გალიაში, თქვე სადაგელო ბავშვებო? დამაცათ, მე თქვენ, მანდ თუ მოვატანე, სულ ქოჩრით გათრევთ, საპურობილეში ჩავყრიო!

შეენიშნე, რომ ბერი კაცი არა ხუმრობდა და სპილოებთან გავძვერი. აქ ერთ ვებებრთელა სპილოს ხორთუმში დაშაქრული პური ჩაუდღევი; მან დიდი სიამოვნებით ჩაიდვა

იგი პირში, მაგრამ ოჰ, უმადურებავ! ჯერ არც კი დადგენილია, რომ უცებ პირი მტაცა!.. ვიგრძენ რომ სადღაც მივფრინავ, კბილებს ციებიანივით რაკარუკი გააქვს... სპილომ ბეჭებში ხორთუმი დამავლო და გადამისროლა. აქ დადგებოდა საწყალი ჟორტიკას აღსასრული, მაგრამ ჩემდა საბედნიეროდ დავეცი რბილ ნახერხის გროვავზე, რომელიც ცირკის ასპარეზზე მოსაყრელად დაეგროვებინათ. ცბიერი სპილო აღბად იმიტომ გაჯავრდა, რომ დაშაქრულ პურს ცოტა პილპილი დაეყარე. გაბრაზებული მხეცი მსახურმა ძლივს დაამშვიდა.

— ვწუხვარ, რომ კისერი არ მოგტყდა! — მიყვიროდა მსახური და მუშტებს მიღერებდა.

„მოტებით არ მომტებია, მაგრამ არც სულმთლად მთელია“ — ვფიქრობდი მე. თავზე უშველებელი კოპი ამომაჯდა და გული მილონდებოდა, მაგრამ მიუხედავად ამისა მე მაინც ჩემი ალაგი დავიჭირე და წარმოდგენის დაწყებას ცდა დავუწყე.

თავი რომ არ ამტკივებოდა, მეტად კმაყოფილი დავრჩებოდი. მშვენიერი წარმოდგენა იყო; ხუმარებიც ჩინებული იყვნენ. მართალი მოგახსენოთ, ძალიან კი გავწითლდი, როცა ერთმა ხუმარამ თითი მომაშვირა და სთქვა:

— აბა, რას მოგავაგონებთ ეს ყმაწვილი?

ხალხი, რასაკვირველია, პასუხს არ აძლევდა.

— ის მოგვაგონებს რეზინის ტიკინს, მიტომ რომ სპილო ბურთივით ათამაშებდა მას დღეს.

სუყველას სიცილი წასქდა, მე კი უფრო შემრცხვა. ჩემი ფიქრით ხუმარა ძლიერ უზრდელად მოიქცა.

ძალიან მომეწონა გაწრთენილი ცხენები; ლაზათიანად ხტებოდნენ რგოლებში ქალებიც. ოჰ, გულში შური ჩამეჭრა პატარა ბავშებისა, რომელნიც ჰაერში ყირამალას გადადიოდნენ და მამას თავზე ადგებოდნენ. ძლიერ ვწუხვარ, რომ მამაჩემიც ჯამბაზი არ არის. ჩემის ფიქრით მეც ჩინებულად და-

ვადგებოდი თავზე. რა უშავს, მაშამ სახელმწიფო სამსახურს თავი დაანებოს და ცირკში შევიდეს. მაგრამ რომ არ უყვარს... ჯერ გავიზარდო, მაშინ ენახოთ!..

სანამ წარმოდგენა გათავდებოდა, მე ერთხელაც არ ჩამძინებია, სულ ვფიქრობდი. აღარა მსურს, რომ მთელმა ქალაქმა სასაცილოდ ამილოს; აღარ მინდა, დღეში ასი ათას ჯერ შეძახოდნენ ცელქს, კისერტეხიას... სკოლას თავი დავანებე და ახლა აღარავინ გამლანძღავს. ჩავეწერები ცირკში. წარმოდგენა გათავდა; მე სუზიასთან სტუმრად გავიქეცი. ვიფიქრე, თუ ვახშმად მათთან დავრჩი, სასტუმროში ხუმარებს მაინც დავინახავ მეთქი. საუბედუროდ ვახშმად არ დამიჭირეს.

--- 50 ცენტი რომ მომცა, კიდევ წავიდოდი ცირკში, — ვუთხარი აქიმ მურს. მაგრამ პასუხიც არ მომცა. „ახლა შინ წადი, დაგაგვიანდება. ამ ხანად ესეც გეყოფაო“ — მითხრა სუზიამ. მაგრამ ფეხიც არ მოვიცვალე, სანამ ისინი ღროს გასატარებლად სადღაც არ წავიდნენ.

— აბა, გენაცვალე, ახლა შინ გაიქეცი და ჭკვიანად იყავი, თორემ დედა შეწუხდება, — მითხრა სუზიამ.

მე წავედი, მაგრამ უკვე მოვიფიქრე, რაც უნდა მექნა. ცხრა საათამდის ქუჩაში ბიჭებთან ვთამაშობდი, მერე სასტუმროს თავლიდან გადავძვერი ვტლების საწყობში, სადაც იდგა მხეცების გალიები. ავტოტყდი ერთ ურემზედ, თავიანფებიანად გავეხვიე რალაღა ჩულში, დავეჭი და ცდა დავუწყე. ვიცოდი, რომ ცირკის პატრონი ღამის ორ საათზე აპირებდა წასვლას, — ასე ამბობდნენ მოსამსახურეები, — მეც მათთან წასვლა გადავწყვიტე. ხვალ რომ მნახვენ ვეტყვი, საწყალი ობოლი ბავში ვარ და მათი ხელობა მინდა ვისწავლო მეთქი.

ისინი რასაკვირველია მიმიღებენ და ერთი კვირის შემდეგ დაბეჭდავენ აფიშებს: „ცხრა წლის საკვირველება! პატა-

რა ჟორჟიკი, რომელსაც გაკვირვებაში მოჰყავს მთელი ქვეყანა ჯამბაზური ხელოვნებით!“ თუმცა ძალიან ვეცადე, არ დამძინებოდა, მაგრამ მალე დამეძინა. გამომეღვიძა ურემი მიგორავს. ჩემს თავზე ვარსკვლავები კაშკაშობენ. ცივა რყევისაგან გვერდები მტკივა. სულ სხვაა შინ! რბილი ქვეშაგები, სუფთა საბანი... ტირილი მომერია. ძილში მესმოდა, როგორ იგინებოდა და ცხენებს მათრახს უტყლაშუნებდა მთვრალი მეეტლე. გათენებამაც მოაწია; გზის პირას გვხვდებოდა ღობეები, ბუჩქები, ხეები. მე ცოტა წამოვიწიე—დანძრევა არ შემიძლია: ხელ-ფეხი მთლად გამშეშებოდა. ვილაკამ ჩემს მახლობლად დაიღრიალა. გულის ცემა შემიწყდა! განძრევას ველარ ვბედავდი. მხოლოდ ცოტათი გავწიე თავი განზე. უფალო, ღმერთო ჩემო! ჩემს გვერდით ღომი იწვა! მე შემძვრალევიყვივ იმ ურემში, რომელშიაც ღომის გაღია იყო. ღომი გათხლაშულიყო მუცელზე, ტუჩი წინა თათებზე დაედო, თვალეში მომშტერებოდა და თავის მწვანე თვალეებს აკანკურებდა, თითქო იცინისო. საყვარელო დღიურო! მე არასოდეს არ დამავიწყდება ის წამი, თუნდ ისე დიდხანს ვიცოცხლო, როგორც მათუსალამ... როცა ღომმა უცებ დაიღრიალა. სიტყვებით ამას ვერ გამოსთქვავ. წარმოიდგინე ჟორჟიკი და ღომი ერთად! თან და თან ნათდებოდა. ღომი იწვა და თვალს არ მაშორებდა. გავინძრევი თუ არა, მაშინვე დაიღრიალებს; შიშისაგან მთლად დავიბენი. ვწევარ და ვლოცულობ. მომაგონდა დედა, ლილი, ბეკკი, მომაგონდა, რა კარგად მეპყრობოდენ ისინი, და რა საზიზღრად მოვიქეცი, შინიდან რომ გამოვიპარე. ღომი კი წევს და თვალის კანკურით მიცქერის, თითქო მეუბნება: „ახლა გვიანდაა, ძმავ! აღრე უნდა გეფიქრა, საყვარელო ჟორჟიკ! დამაცა, მოვიდეს ჩემი საუზმის დრო, შენ ორ ლუკმად გადაგყლაპავ“.

აი, უბედურება! წამები საათებად შეჩვენებოდა. მზე კაი

უკეთესი, ვგონებ, მთელ ქვეყანაზე არ უნდა იყოს უკეთესი ახლა სულაც არა მსურს მაშას თავზე ვადგებოდე. მართალს ამბობს ერთი ჩემი წიგნი: «ვეელაფერი ოქრო არაა, რაც ბრწყინავს».

ი. ნიკოლაიშვილი

(დასასრული იქნება)

მ უ ხ ა

უხამ სთქვა: „მე მეძახიან
ტრიალ მინდვრების მეფესა,
ხალხისთვის წყაროს ვინახავ
ჩემს ფეხთან გამოძქეფესა.

მინდვრებს შორის ჩემი ჩრდილი
ფართო ველსა ეფინება,
და იმის ქვეშ სტუმართათვის
მალმალე სუფრა იშლება.

სტუმარიც, სოფლის წყალობა,
მუდამ მყავს, მე არ მაკლდება:

ში. გზაზედ მდებარე სოფლები და ქალაქები მოვალენი იყვნენ მიერთშიათ ამათთვის რაც კი დასჭირდებოდათ და ან რასაც ბრძანებდნენ. ამათი მგზავრობა უფრო სვირნობას ანუ მეჯლისსა ჰგავდა. ქალაქებში მთავარი კარგა ხანს რჩებოდა. ყველაზედ გამოჩენილი და მდიდარი მოქალაქე დაუთმობდა სახლ-კარს, მოსამსახურეებს, საქონელს და მოართმევდა სანოვაგეს; ამასაც არ სჯერდებოდა: დაიბარებდა დღესასწაულ დღეს მდიდარ მოქალაქეებს და შეაწერდა გადასახადს, რომელსაც ნებაყოფლობითი გადასახადი ერქვა.

ამ რიგად იკვებებოდა უფროსი თავისი ამალით და მონებით. ეს უკანასკნელნი ამასაც არა სჯერდებოდნენ, და ლამ-ღამობით ქუჩებში სძარცვავდნენ მცხოვრებლებს.

როდესაც მთავარს მოსწყინდებოდა რომელსამე ქალაქში ყოფნა, ანუ როცა დაატყობდა, რომ აღარა რჩებოდა რა წასართმევი, სხვაგან გაეშურებოდა. ამ რიგი მგზავრობით ის მდიდრდებოდა, და ამიტომ ნელ-ნელა მიდიოდა, რადგან წელიწადი წამოსვლის დღიდან კი არა, იმ დღიდან ითვლებოდა, როცა დანიშნულ ალავს მივიდოდა.

ანდროკლის ბატონი შუა ხნის კაცი იყო, ჯან-ღონით სავსე, ამპარტავანი, ძალოვანი, სასტიკი და უწყალო ზნისა.

რაკი აფრიკის გამგებლობა ჩაიბარა, მაშინვე განკარგულემა ვასცა, ყველა რომელი მოქალაქენი, რომელნიც ცხოვრობდნენ მის საგამგებლოში, გამოცხადებულიყვნენ სამსახურისთვის. ამათში ვინც კარგ სასყიდელს მისცემდა, ადვილად ათავისუფლებდა სამხედრო სამსახურისაგან. ეს, რასაკვირველია, უკანონობა იყო, მაგრამ ორივე მხარისთვის ხელსაყრელი; რომის სიშორის გამო არავინ იჩივლებდა და ამიტომ ბევრნი სიამოვნებით სთანხმდებოდნენ ამ უკანონო საქციელზედ.

გამგებელი საგამგებლოს ისე იგულეებდა, როგორც გასამდიდრებელ წყაროს; ახალმა გამგებელმაც მაშინვე შეაწერა მცხოვრებლებს გადასახადი და ყოველი ღონის ძიებით და ხერხით ართმევდა, რაც კი შესაძლებელი იყო.

გამგებელი თვისდა სასიამოვნოდ ცხოვრობდა. ბევრსა სკამდა, სვამდა, მეჯლისებსა და გასართობებს მართავდა და ამ რიგად მხიარულობდა. ნაბრძანები ჰქონდა, უცილებლად ყველანი დამორჩილებოდნენ. მონებს სულ მკირე დანაშაულისთვის მხეცურად ეპყრობოდა, უწყალოდ სჯიდა. ანდროკლის ამხანაგისთვის ყურები დააქრვეინა, რატომ ჩემი ნათქვამი ვერ გაიგონაო.

ანდროკლი ყველაზედ უარეს მდგომარეობაში იყო. პირველსავე ნახვაზედ შესძულდა ბატონს ეს მონა, რადგან არაფრით არა ჰგავდა მონას: არც შეხედულებით, არც სახით, არც ხასიათით. ის მტკიცედ და სინიდისიერად ასრულებდა თავის მოვალეობას, სისწორით იქცეოდა და არა პირფერობით. ბატონს ძალიან უყვარდა მონების შეშინება: მრისხანედ გადახედავდა და როცა მონა შიშით თავს დალუნავდა, გაფითრდებოდა და აკანკალდებოდა, ბატონი დიდად სიამოვნებდა.

ანდროკლი არას დროს არ გრძნობდა შიშს, რადგან დანაშაული არა ჰქონდა რა; ყოველთვის გაბედვით უყურებდა ბატონს თვალებში, როდესაც ის მრისხანედ გადახედავდა, არც კრთოდა და არც კანკალდებდა.

ესეთი ქცევა მონისა აბრაზებდა ბატონს.

— განა ჩემი არ გეშინიან, ანდროკლ? — ჰკითხა ერთხელ ბატონმა.

— არა, ბატონო, — გაბედვით მიუგო ანდროკლმა.

ბატონმა წარბი შეიკმუნხა და ბოროტად გაიცინა.

— გულადი ყოფილხარ, მონავ! — უბრძანა ბატონმა. რა მიზეზია, რომ ჩემი არ გეშინიან და შეუპოვრად მიყურებ, როცა სხვანი შიშით კრთიან და კანკალდებენ?

ანდროკლმა უშიშრად მიუგო:

— ბატონო ჩემო! შიშობს მხოლოდ დამნაშავე. როცა დანაშაული არა მიმიძღვის-რა, რად უნდა მეშინოდეს.

— შენ, როგორც ვატყობ, გულადიცა ხარ და მასთან

ფილოსოფოსიც, განა უდანაშაულოდ არ შეიძლება დამნაშავე იყო?

ანდროკლი წამს ჩაფიქრდა.

— არა, ბატონო, როგორც შედეგი არ იქნება უმიზეზოდ, ისე დამნაშავე არ იქნება უდანაშაულოდ.

ბატონს არ ესიამოვნა ასეთი პასუხი.

— მაშ როგორ! არ შემიძლიან ბორკილი დაგადო?

— რაღა?

— უმიზეზოდ, ისე... მხოლოდ ჩემდა სასიამოვნოდ.

ანდროკლი ისევ დაფიქრდა და მერე მიუგო:

— არ ვიცი, ბატონო, განა შესაძლებელია უდანაშაულო კაცის ტანჯვით სიამოვნება? შენ კი, რა თქმა უნდა, შეგიძლიან უდანაშაულოდ ბორკილი დამადევა, შეგიძლიან ლომს მიმცე შესაქმელად, შეგიძლიან სიკოცხლე მომიპო— ეს ყველა შენს ხელშია. სიამოვნებას კი ამისთანა უსამართლობით მხოლოდ უღმობელი ან სულელი კაცი იგრძნობს.

ეს სთქვა ანდროკლმა მტკიცედ და გაბედვით შეხედა ბატონს. ბატონი მეტის სიანჩხლით გალურჯდა. ეს მეტისმეტი იყო! ისიც ხომ სიამოვნებას გრძნობდა სხვის ტანჯვის ყურებით. ამ გვარი სანახავეებით ირთობდა თავს, მაშასადამე უღმობელი ან სულელი იყო თვით უკანასკნელი მონის აზრით.

ამ ფიქრში უსიამოვნოდ გაიღიმა.

— ბრძენი ხარ, მონავ! შესძახა იმან. ვხედავ, რომ ბრძენი ხარ, უნდა გამოვეტყდე, ძალიან მიყვარს უდანაშაულოთა ტანჯვა ვაება, მაშ შენი აზრით სულელი ვყოფილვარ.

— ტყუილ ბრალსა სდებ შენს თავს, ბატონო.

— არა! ჩემთვის უკეთესი სიამოვნება არა არის რა, როგორც აღამიანის წვალეებით შექცევა. ამაშია ჩემი სისულელე; რადგან ბრძენი ხარ, მინდა ვისწავლო შენგან კეუა, მსურს ხშირად გესაუბრო. წადი და უთხარ მოურავს, საჯინბოდგან სასახლეში გადმოგიყვანოს. სადილის დროს მერიქიფედ. ამ

რიგად ხშირად განხავ და გეზაასები. ეგებ ღმერთებმა მოწყალება მოიღონ და დავკვიანდე ჩემი სამშობლოს და აფრიკის სასიკეთოდ. *

— მაღლობას მოგახსენებთ, ბატონო! მე ცხენების მოვლას გახლავართ დაჩვეული ჩემს დღეში ხელზედ მოსამსახურედ არ გხლებივართ და ამიტომ ვერც რიგზე, გემსახურები, მიუგო ანდროკლმა შეშინებულმა, რადგან გრძნობდა მომავალ უბედურებას.

ბატონმა გაიცინა.

— აბა, შენისთანა ბრძენს ეგ უბრალო საქმე როგორ უნდა აშინებდეს! წადი და განკარგულება მოახდინე.

ამ დღიდგან მონისადმი საშინელმა სიძულილმა შეიპყრო მისი ბატონი.

მოურავმა ანდროკლი საჯინიბოდგან სასახლეში გადმოიყვანა. მონამ დაანება თავი თავის ცხენებს და ეტლებს და შეუდგა ბატონის სამსახურს სასახლეში.

ბატონს ამის შემდეგ აღარ ულაპარაკნია მონასთან, თითქოს კიდეც დაავიწყდა იმისი იქ ყოფნა. როდესაც სადილზედ ანდროკლს ღვინით ფიალას ართმევდა, არცკი შეხედავდა ხოლმე.

კვიანი და ნიჭიერი მონა საჩქაროდ შეეჩვია თავის ახალ თანამდებობას და ისე ასრულებდა, თითქო ყოველთვის ამ საქმეს ადგა.

ანდროკლი გრძნობდა, რომ ეს ახალი ალავი ბატონმა ბოროტი განძრახვით მისცა, მაგრამ რაკი კარგა ხანმა გაიარა მშვიდობიანად, ისე აღარ შიშობდა.

ერთხელ ანდროკლის ბატონს დიდი ნადიმი ჰქონდა. მოწვეული ჰყავდა უდიდესი პირნი ქალაქისა და რამდენიმე თავისი რომაელი მეგობარი.

ნადიმი თავედებოდა, როცა ანდროკლის ბატონმა ასწია მალლა ფიალა და ამით ანიშნა მონას, ღვინით შემივსეო.

ანდროკლმა მიართვა ღვინო, მაგრამ იმავე წამს იგრძნო, რომ ხელი ჰკრეს. მიხვდა, რომ ბატონმა განგებ დაადე-

რევინა ღვინო, რაღა შემთხვევა მისცემოდა იმის ნათქვამად დასჯისა.

ანდროკლმა ვერ შეიკავა ღვინით სავსე ფიალა, ღვინო დაექცა და ბატონის ძვირფასს ტანისამოსს გადაესხა. ვანრის-ხებულმა ბატონმა უბრძანა მოურავს, შეზოქე ეს მონა და ხაროში ჩაადგეო. ანდროკლი წაიყვანეს. ამ დღიდან დაიწყო მისი ტანჯვა—დამწყვედელი ჰყავდათ, არას აკმევედნენ და თან სცემდნენ.

ხან და ხან ბატონი თავისდა სასიამოვნოდ მივიდოდა ანდროკლთან მისი ტანჯვის საცქერლად და დაუწყებდა ლაპარაკს.

— აი, ახლა ველარც უღმობელს დამიძახებ და ველარც სულელს, რადგან იგი სულელი არ არის, ვინც დამნაშავე მონას სჯის, და არც უღმობელია ის ბატონი, რომელსაც სიკვდილით დასჯის სამაგიეროდ დამწყვედელი ჰყავს მონა. რას იტყვი ამაზედ, ბრძენო?

ანდროკლი არას უპასუხებდა და ეს უფრო აბრაზებდა ბატონს.

ანდროკლს ბოლოს დროს ბორკილები მოხსნეს და ერთ ბნელ ღამით ისარგებლა და გაიპარა.

სასახლეში დიდი ნადიმი ჰქონდათ რომიდან სახელმწიფო საქმეთა გამო მოსულ სენატორისთვის. მოსამსახურენი გართულნი იყვნენ სადღესასწაულო სამზადისში, დარაჯები ყველანი სენატორს ახლდნენ ანდროკლი სულ დაავიწყდათ და იმანაც თავს უშველა. ანდროკლს იმდენად წამება არა, რამდენადაც ბატონის უსამართლობა აწუხებდა.

უსამართლოდ და უსინდისოდ მომექცნენ, ეუბნებოდა თავის თავს, — მე რაღად უნდა მოვექცე ჩემს ბატონს სინიღისიერად, თუ მონა ვარ, მაშ ბატონს უნდა მივბაძო, — და გაიქცა საპყრობილიდან.

ანდროკლი საშინლად დასუსტდა ბევრი ტანჯვით და დაიქანცა აფრიკის მწვეავ სიცხეში გრძელ გზაზე სიარულით, გამოარჩია მყუდრო ადგილი და დაჯდა დასასვენებლად.

სხეული მთლად ეწოდა სიციხეში ჩქარი სიარულით, ნახვ
გაუშრა წყურვილით.

კიდევ დაღამდა. უბედურს აგონდებოდა ის სახარელი
ქალაქი, რომლიდგანაც სხვა მრავალ მონებთან ერთად ისიც
გამოიქცა ამ საშინელ უდაბნოში.

რა მოელის მას? სიშშილით, ან წყურვილით სიკვდილი?
თუ მხეტთაგან დაგლეჯა? მაგრამ სულ ერთი არ არის? ხან
და ხან უსაშინელესი სიკვდილი უკეთესია კრულ სიცოცხ-
ლებზე.

გარს მდუმარება სუფევდა. ანდროკლს ძილი მოერიო,
მაგრამ შიშით ვერ დაეძინა, ნადირმა არ შემქამოსო, მის გულში
კიდევ ღვივოდა ბუნდი იმედი სიცოცხლისა.

ძილს თავი დაახწია და გზას გაუდგა. დღის საშინელმა
სიციხემ გაიარა. უსაზღვრო უდაბნოში ქარი დაქროდა და აგრი-
ლებდა არე-მარეს. ანდროკლმა თავისუფლად ამოისუნთქა.
გზაში ქვის ქვეშ პატარა ნაკადული იპოვა, გახურებული სახე
გაიგრილა. თავი მალლა აილო და დაუწყო ცქერა ვარსკვლა-
ვებით მოკედილს ლაქვარდ ცას. მის დაჩაგრულს გულს სია-
მოვნებამ გადურბინა.

ცა განათლდა, თითქოს დაივერცხლაო: მთვარე ამოდი-
ოდა. მკრთალი და იდუმალი სინათლით მოჰფინა არე-მარე
და უცბად ღამის წყვედიადში ანდროკლმა შენიშნა შორი-ახლო,
როგორც ნაქთები, ბზის წვეტიანი ფოთლები. ნაზი ნიაფი არ-
ხევდა მალლად ამართულ, წერწეტ ხეებს. ძირს ბუჩქნარი, იყო,
და შიგ ვერცხლივით ბრჭყინვალე წყარო

ეს იყო კორდი უდაბნოისა.

ანდროკლმა მოუსვენრად უკან მიიხედა. უკან, ზღვასავით,
უსაზღვრო ღამის წყვედიადში მისგან გავლილი უდაბნო გადაშ-
ლილიყო. და თითქოს მძიმედ ფშვინავდა. ამ უდაბნოს იქით
მისგან დატოვებული საშინელი ქალაქია, თავისი შენობებით,
სასახლეებით და საპყრობილეებით.

აქ, ამ უდაბნოში მწვანე კორდსა და იმ საშინელ ქა-
ლაქ შუა შეჩერდა ანდროკლი და თავის აღშფოთებულ გულს

მიმართა. რა ქნას? ამ წალკოტს მიაშუროს, თუ შეიძლება. უდაბნო საშინელია ბნელ ღამეში, მაგრამ მთვარიან ღამეში უფრო უარესია. ვეფხი გაჰკლევს უიარაღოს, მარტო მავალს მთვარის შუქზე უდაბნოში ყოველიფერი უცნაურად გაზვიადებული მოჩანს.

ამ ქალაში შეიძლება ადამიანი იყოს შეიძლება ქალაქიდან წამოსული ქარავანი დასასვენებლად დამდგარიყოს. შეიძლება მღვდარმა იცნოს. იქნება სასახლის მოსამსახურეთაგანი იყოს ვინმე, დაიკერენ და სამუდამოდ დაიღუპება.

რჩევა და ფიქრი გვიან-ლა იყო.

ანდროკლს ფეხები შეუშუპდა დაუბურცდა და სტკიოდა თავბრუ ესზოდა. საკირო იყო დასვენება, ძილი, მოლონიერება.

„მოხდეს, რაც მოსავალია,“ იფიქრა ანდროკლმა და გასწია ქალისკენ.

უახლოვდებოდა და გრძნობდა სიგრილეს, მშვენიერს სუნნელებას, ესმოდა წყაროს ჩუბჩუბი, თითქოს იღუმალი ხმით ეგებებოდნენ მას ნიავისაგან შერბეული ფოთლები. ქალიდგან სხვა არა ისმოდარა. ეტყობოდა, იქ არავინ იყო. არც ცეცხლი მოჩანდა, არც ხმა ისმოდა ვისიმე.

შევიდა ქალაში. რამდენიც წინ მიდიოდა, ამდენი უფრო მაღალი და მსხვილი ხეები ხვდებოდა. ბოლოს გავიდა პატარა ველზედ, რომელზედაც ჩამორბოდა ვერცხლის ფრად ხმოვანი წყარო, მშვენიერის მაღალი მწვანე ბალახით იყო იქაურობა მოსილი. მოქანცულმა ანდროკლმა გადასწყვიტა აქ დაესვენა. უცბად შეჩერდა, მუხლები ჩაეკეცა შიშით და ნაბიჯი ველარ გადასდგა. სადღაც ახლო ბუჩქებიდგან მოესმა ნელი კვნესა. ანდროკლი შეკრთა და ყური დაუგდო: თითონ ხომ არ კვნესოდა დაღლილობისაგან? ან ხომ არ მოეჩვენა ეს ხმა? მაგრამ არა!

კვნესა თან და თან დაახლოვებით და გარკვევით ისმოდა. კვნესაში გამოიხატებოდა მწუხარება, ტკივილი. ადამიანის კვნესა არ იყო ეს, რადგან სიტყვიერად არ გამოიხატებოდა.

ანდროკლი ერთს წამს შეჩერდა, მერე გადასწყვიტა და გასწია იმ ადგილისკენ, საიდანაც კენესა ესმოდა. სიფთხილით გადასწია ეკლიანი ბუჩქი და ჩახედა შიგ. შეშინებულმა უკან დაიწია: უშველებელი ლომი იწვა ბუჩქებში და ესე საშინლად ისა კენესოდა. ლომი გვერდზედ იწვა, როგორც დაკრილი, მარჯვენა თათი მაღლა ჰქონდა აშვერილი, თითქოს ეშინოდა მიწაზედ დაეკარებინა.

მთვარის შუქი ზედ მისდგომოდა.

ამ სურათმა საშინელი შთაბეჭდილება მოახდინა ანდროკლზე და დიდხანს ვერ მიხვდა, რაში იყო საქმე.

„ლომი, აშკარაა, მშვიერია, იფიქრა ანდროკლმა, მაშ რატომ არ მომეარდება და არ გამგლეჯს? უეჭველია, სიმშვილის გამო კენესის.“

აღარ იცოდა, გაქცეულიყო, თუ დარჩენილიყო.

„არა,—აქ სულ სხვა მიზეზი უნდა იყოს და უფრო მეტად გასწია აქეთ იქით ბუჩქის ტოტები. ასეთი გმინვა მხოლოდ აუტანელ ტკივილის გამო შეიძლება.“

შებედა ლომს. ლომი ისევ ისე იწვა, მხოლოდ თათი უფრო მაღლა აწია. ადამიანის და მხეცის თვალები ერთმანეთს შეხვდნენ. არც ერთი არ შეიძრა, მხოლოდ ერთმანეთს ჩუმად დასტერებით უყურებდნენ. ორივენი ცდილობდნენ მიხვედრილიყვნენ, რა იყვნენ ერთმანეთისა: მტერი, თუ მოყვარე? ანდროკლმა ყურადღებით გასინჯა ნადირი. მის თვალებში გამოიხატებოდა ტანჯვა და ვედრება,—ვედრება რომლის გამო ანდროკლს გული აუძგერდა და მერე თითქოს შეჩერდა გულის ცემა. ანდროკლს წარმოდგენილი ჰქონდა, რომ მხოლოდ ადამიანს შეუძლიან ასე მეტყველად გამოიხატვა თავის ტანჯვა-ვაებისა და არა უდაბნოს ნადირს.

ლომი არ იძროდა, ანდროკლმა გამბედაობა მოიკრიფა და მიუახლოვდა.

ოჰ, თავის დღეში არ დაავიწყდება ანდროკლს ლომის თვალების მეტყველება! თუნდა დაბერდეს კიდევ და ეწიოს სიმდიდრეს, დიდკაცობას, ანუ ლარიბ-ლატაკი სიმშვილითა ლევ-

დეს სულს, მაინც არ დაავიწყდება ის ტანჯვა-ვედრება, რომელიც მატყერალი ლომის თვალებში ნამდვილი ადამიანია! — სთქვა ანდროკლმა.

კიდევ მიუახლოვდა და ყველაფერს მიხვდა.

თათიდან აღისფერი სისხლი გადმოსდიოდა, სისხლი იქვე დაგუბებულიყო ლომის ქვეშ. რბილში უშველებელი და რკინასავით მაგარი ეკალი შერკობოდა.

ლომი გმინავდა და ანდროკლს თავს აბრალებდა. ანდროკლი ღრმად ჩაფიქრებული იდგა ამ უღმობელ და საშინელ, მაგრამ ამ ჟამად კი შესაბრალოს მხეცთა მეფის წინაშე.

ორი გრძნობა და ორი ერთმანეთის წინააღმდეგი ფიქრი უტრიალებდა თავში.

ლომის თათიდან ეკლის ამოძრობა ძალიან ადვილია; მაშინ ლომი ისევ გამაგრდება, ისევ ღონიერი და საშინელი შეიქნება. უფრო ადვილია შიგ ჩარჩეს ეკალი და სიმშლით მოკვდეს, — მტკივანი ფეხით ხომ ვეღარ ინადირებს.

როგორ მოვიქცე? ანდროკლს მორჩენილი ლომი საშინლად მიაჩნდა ამ უდაბნოში. შეძლება, რაკი მორჩება, მივარდეს და ვაპგლიჯოს მადლობის მაგიერად. თუ ასე დარჩეს და თავისი უბედური კვნესით მთელი ღამე და იქნება მეორე დღესაც მოსვენება არ მისცეს ანდროკლს? არა, ეს მეტისმეტი გულქვაეობა იქნება ანდროკლისაგან, რომელმაც თავის თავზედ გამოსცადა უღმობლობა და გულქვაეობა.

ასეთს ყოფნაში იყო ამ ორნაირი გრძნობით შეპყრობილი ანდროკლი.

დავიხსნა, თუ დავღუპო? დავიხსნა იგი და მე დავიღუპო? თუ ის დავღუპო და მე თავს ვუშველო?

ამ ფიქრმა დიდ ხანს არ გასტანა. ანდროკლი კეთილი იყო და კეთილი გული ყოველთვის სწუხს სხვის უბედურებისთვის და მზა არის თავი გასწიროს. ანდროკლმა გადაწყვეტილ სთქვა: „მოხდეს, რაც ღმერთებსა სურთ...“ და გაბედვით მივიდა ლომთან.

ლომმა *შიშით და ყურადღებით შეხედა და ის თვალეზი
ში ისეთი მწუხარება იხატებოდა, რომ ანდროკლს გული
ნაღვლით აევსო. ანდროკლმა თათი აუწია, დაკვირვებით გა-
უსინჯა, დიდის სიფთხილით გადუწმინდა მომდინარე სისხლი,
მერე მოსკიდა ეკალს ხელი, ძლიერად ამოსწია და ამოიღო.

ლომმა დაიგმინა, მაგრამ მერე სიამოვნება იგრძნო, გამზ-
ნევედა. სიარული არ შეეძლო, მაგრამ თვალეზი სიხარულით
უბრწყინავდა.

ანდროკლმა კი, უცბათ დაღალულობა იგრძნო. დიდხნის
სიარულმა გრძელს გზაზე უდაბნოს მწვევ სიციხეში, შიშმა,
სიმშვილ-წყურვილმა, ლომის დანახვამ და მღელვარებამ თავი-
სი დამართა: იქვე დაეცა ბალახზე და იმ წამსვე დაეძინა:
იმას აღარ აშინებდა ლომის გვერდით წოლასულ ერთი იყო
გაუთენდებოდა მას დილა მშვიდობიანი, თუ ლომი ჩანთქა-
მდა, ოღონდ-კი დაეძინა.

შხა მალლა იყო ანდროკლს რომ გამოეღვიძა და მალ-
ლა აიხედა. ზედ თავზედ ადგა გუშინდელი ლომი და დამშვი-
დებული შეჰყურებდა.

ანდროკლს სრულიად დაავიწყდა ძილში წინადლის ამ-
ბავი და ერთბაშად შეშინდა. მაგრამ უცბად მოაგონდა, რაც
მოხდა.

ამას რას ჰხედავს! აი მასთან დგას ლომი, უსაშიშრესი
მფლობელი უდაბნოსი და არას ავნებს! რა ლომობიერად და
მადლობით უყურებენ მას ლომის თვალეზი!

ლომი მოშორდა და იქვე ახლო მიწვა ბალახზე. უზარ-
მაზარი მხეცი კიდევ კოკლობდა. ანდროკლს გული სი-
ხარულით აევსო: კეთილი საქმე ქმნა, მოაურა ნადირს, რო-
მელსაც არც სიკეთის ცოდნა აქვს და არც გონება, როგორც
აღამიანი ამტკიცებს. ნადირმა დაინახა სიკეთე. აი, არც კი
მიეკარა. პირიქით ის აჩვენებს, როგორც კი შეუძლიან, რა
რიგი მადლობელია თავის მკურნალისა.

ანდროკლიც ხომ ერთგული მსახური იყო თავისი ბა-
ტონისა; ის ხომ აღამიანი იყო, გონებაც ჰქონდა და გულიც;

მაგრამ აი, როგორ გაღუბადა სამსახური თავის ერთგულს მონას.

ამ მწარე აზრმა გაურბინა თავში ანდროკლს, როდესაც ის იღვა და სრულიად უშიშრად მივიდა ლომთან. გაუხსნა თათი, მოჰბანა იარა და ისევ შეუხვია. ლომი სრულს ნებას აძლევდა, რაც უნდა ექმნა მისთვის ანდროკლს, შეხვევის დროს მადლობის ნიშნად ხელიც კი აულოკა.

სამი დღე დაჰყო ანდროკლმა ლომთან. ლომი დილით მიდიოდა სანადიროდ და მზის ჩასვლამდე ბრუნდებოდა ბინაზედ. ნანადირევს მოუტანდა ანდროკლს და წინ დაუდებდა.

ანდროკლი მომეტებულ ნაწილს უმს ხორცს ლომს აძლევდა, დანარჩენს მცირე ნაწილს შესწავდა ხოლმე თავისთვის.

ასე ცხოვრობდნენ როგორც ორი მეგობარი, როგორც ორი ძმა. ახლა კი დარწმუნდა ანდროკლი, რომ ლომი ერთგული ძალივით მიეჩვია, გაუმეგობრდა, გაუერთგულდა და დაუშინაურდა.

ანდროკლი უშიშრად უაღერსებდა ლომს, ნებას აძლევდა ზედი აელოკნა მისთვის და თითონაც ხელს გადაუსვამდა ხოლმე რბილ ბეწვზე.

— ღირს ქვეყანაზე ცხოვრება, — ებაასებოდა ანდროკლი ლომს, როგორც ადამიანს, რომელსაც შეეძლო შესმენა, — ღირს, რადგან სიკეთის დანახვა კიდევ შესაძლებელი ყოფილა. თუ ადამიანმა დაჰკარგა ეს მაღალი გრძნობა, აი შენ, ნადირო, უუსაშიშრესო ნადირთა შორის, შენ მაინც შეგარჩენია იგი.

მესამე დღეს, როდესაც კარგად მოლონიერდა ანდროკლი, მოეშადა წასასვლელად.

თითონაც არ იცოდა, სად წავიდოდა, მაგრამ წასვლა კი საჭირო იყო. ეს ქალა პირველი იყო ამ უდაბნოში და ძალიან ახლო იყო იმ ქალაქიდან, საიდანაც ანდროკლი გამოიქცა. აქეთკენ ხშირად ვლიდნენ ქალაქელი ქარავანები; გარდა ამისა ანდროკლმა იცოდა, რომ მისი ბატონი სტუმ-

რებით ხშირად ნადირობდა აქეთ და დასასვენებლად ეს მშვენიერი ქალა ჰქონდა ამორჩეული.

ბელი გასაოცრად შეეწია ამ სამიოდ დღეს ანდროკლს, რომ არა ადამიანი ფეხი არ შესდგა ამ ადგილს.

ანდროკლი სიყვარულით ეთხოვებოდა თავის მეგობარს, — ხელს უსვამდა თავზედ, უაღერსებდა და ეხვევოდა.

თათი სრულებით მოურჩა ღოგს.

უკანასკნელად მოეხვია ანდროკლი უდაბნოს მეფეს და უთხრა, თითქო შეეძლო ღოგს იმისი გაგება:

— მშვიდობით, ჩემო საყვარელო, კეთილო მეგობარო, ჩვენ სხვა და სხვა გზა გვაქვს. შენ ნადირი ხარ, მე ადამიანი, ჩვენ ერთად ვერ ვიცხოვრებთ, შენ უდაბნოში დარჩები, ეს შენი სამფლობელოა. მე კი ადამიანებთან უნდა წავიდე. ადამიანებში ცოტაა შენსავეით მადლიერი, მაგრამ შენ ნადირი ხარ და ჩვენ უნდა განვშორდეთ ერთმანეთს. მაშ მშვიდობით!

ანდროკლი გზას გაუდგა.

დალამდა. ცა ვარსკვლავებით ბრწყინავდა. დალამება უცბად დაატყდა ამ უდაბნოს, როგორც სამხრეთის მხარეს. მზე უცბად ჩავიდა, თითქოს ჩააქრესო.

ელ. ანტონოვსკისა.

(შემდეგი იქნება)

შპ. პერონიკას ჩაღრი

(სელმა ლაგარლეფისა ვაგარძელემა)

ს უკეთესი გამოდგა. მღე ქალაქის შუაგულს მიაწიეს. სულპრციმწ პირდაპირ ვიწრო ქუჩაზე მიუთითა, რომელზედაც ეხლა უნდა გაველოთ.

— ჰხედავ, ფაუსტინა, ამ ქუჩას რომ შევეუდგებით, უკვე ახლო ვიქნებით ჩვენს მიზანთან. ეს ქუჩა პირდაპირ იმპერატორის მოადგილის სასახლესთან გაგვიყვანს.

მაგრამ აქ მოულოდნელი დაბრკოლება გადაელობათ მგზავრებს, ასე რომ დიდხანს შეჩერდნენ.

ფაუსტინა და მისი ამაღა რომ ამ ქუჩას მიუახლოვდა გზა შეუკრა, პროცესიამ, დამნაშავე მიჰყავდათ, რომელიც ჯვარზე უნდა ეცვათ.

წინ მასხარაობდა ახალგაზრდა, გამხეცებული ხალხი, რომელიც დასჯის სურათით დასატკობად მიეშურებოდა. ციბრუტივით ტრიალებდნენ იგინი ქუჩაში, ხელებს მაღლა იქნევდნენ; სიხარულით, რომ ძლივს ნახავენ ისეთს სანახავს, რომელიც ყოველ დღე არა ხდება ხოლმე, თან მხეცურის ღმუილით ჰფენდნენ არე-მარეს.

მათ მოჰყვებოდნენ გრძელ ტანისამოსში გამოწყობილი პირნი, რომელიც, როგორც ეტყობოდა, წარჩინებულთა ჯგუფს ეკუთვნოდნენ. უკან მოსდევდნენ ქალები, და მათ შორის ბევრი თვალ-ცრემლიანიც.

უკან შემოსეოდნენ მათხოვარნი და მახინჯნი, რომელნიც საშინლად ღრიალებდნენ.

— ჰოი, უფალო! — ყვიროდნენ იგინი: — შენ იხსენებ...
თალი! მოუვლინე ანგელოზი შენი და დაიფარე იგი წარმოუვ-
ლინე მას შემწე ამ მისთვის უკანასკნელ წუთში! უფალო!..

აგერ, რამდენიმე ცხენოსანი რომაელი ჯარისკაციც გა-
მოჩნდა. იგინი თვალ-ყურს აღევნებდნენ, რომ არავის გაე-
ბედა და არ მიჰკარებოდა დამნაშავეს, ან არავის ეცადა მი-
სი გათავისუფლება.

ჯარის კაცებს მოსდევდნენ ჯალათნი, რომელთაც მიჰ-
ყავდათ ადამიანი, ჯვარზე გასაკრავად. წამოეგდოთ მისთვის
უზარმაზარი, მძიმე ხის ჯვარი, მაგრამ საბრალო ძლიერ სუს-
ტი იყო და მისი სიმძიმით მთელი ტანით დედამიწამდე დახ-
რილიყო. თავი ისე დაეხარა, რომ მისი სახის გარჩევა ყოვე-
ლად შეუძლებელი იყო.

ფაუსტინა ქუჩის კუთხეში იდგა და სიკვდილით დასას-
ჯელის წამებით სიარულს უყურებდა; გაკვირვებულმა შეამჩ-
ნია, რომ მას წითელი სამოსელი ეცვა, თავზე კი ჩამოფხატუ-
ლი ჰქონდა ეკლის გვირგვინი.

— ვინ არის ეს კაცი? — იკითხა მან.

აქ მდგომთაგან უპასუხეს:

— ეს ერთი იმითგანია, რომელსაც მეფედ გახდომა სურდა!

— მაშ უნდა აიტანოს სიკვდილიც იმ მიზნისთვის, რო-
მელიც მისწრაფებდა არ ღირს! — მწუხარედ წარმოსთქვა ფი-
უსტინამ.

სიმძიმისაგან წაიბორჩილებდა ხოლმე ტანჯული. თან და
თან ნელა მიდიოდა. ჯალათებმა თოკი შემოაკრეს ტანზე და
ასე ეწეოდნენ, რომ ამით აეჩქარებინათ. მაგრამ როდესაც
თოკი გასწიეს, დამნაშავე ძირს დაეცა და ჯვარ ქვეშ განა-
თხული დარჩა.

დიდი არეულობა მოხდა. რომაელი მხედარნი ძლივს იმა-
რებდნენ ხალხს. მათ ხმლებით გზა მოუჭრეს რამდენიმე ქალს,
რომელთაც შველა უნდოდათ დასჯილისა. ჯალათნი ცემით
და წიხლის კვრით ცდილობდნენ მის აყენებას, მაგრამ ზევი-
დან დაწოლილი ჯვრის სიმძიმე არ უშვებდა. ბოლოს თვით
ჯალათებმა გადმოიღეს ჯვარი.

მაშინ მან თავი მილოა აიღო, და მოხუცმა ფაუსტინამ დაინახა მისი სახე: გვირგვინის ეკლით დაკაწრულ შუბლზე სისხლის წვეთები ჩამოსდიოდა: თმა აწეწილ-დაწეწილი ჰქონდა, — ერთად შემხმარი ოფლსა და სისხლში. პირი მკიდროდ ჰქონდა მოკუმული, ბაგენი კი უკანკალებდნენ, თითქო აღმოსახდომად გამზადებულ ხმას ებრძვიანო.

— ჰოი, უბედურო! რასა იქმან!... — წამოიძახა მან და თვალცრემლიანმა მისკენ გაიწია; მას დააფიწყდა თავისი მწუხარებანი ამ დატანჯული ადამიანის წამების დანახვაზე. გული თითქმის გახეთქას ულამოდა თანაგრძნობისაგან; სხვა მანდილოსნებსავეთ იგიც მზად იყო გამოეტაცა იგი მტანჯველთა ხელიდან.

დამნაშავემაც დაინახა, რომ მოხუცი მისკენ მიიწევდა, და თვითონაც გამოხობდა, თითქო ეს მოხუცი დაიფარავდა მას ყველა მათგან, რომელნიც სდევნიდენ და აწამებდნენ. მუხლებზე შემოეხვია ბავშვისავეთ, რომელიც დედის მახლობლად ეძებს ხსნას, იგი მიეკრა მას.

მოხუცი დაიხარა, თვალთაგან ცრემლები გადმოსცვივდა, და სანეტარო სიხარულსა გრძნობდა იმაში, რომ იგი მივიდა და დაფარვის ვევედრებოდა. ყელზე ხელი შემოახვია, და როგორც დედა თავის ბავშვის ცრემლებს გააშრობს, სახეზე თავისი წმინდა ტილოს ხელსახოცი მიაფარა, რომ ცრემლები და სისხლი ჩამოეწმინდა.

მაგრამ ამ დროს ჯალათებმა ასწიეს ჯვარი. იგინი მიეხვივნენ და გაათრიეს დასასჯელი, დაგვიანებით ბრაზმორეულნი ეხლა უფრო მხეცური უბირობით მიათრევდნენ მას. დასასჯელმა ამოიკენესა, როდესაც ნაპოვნ თავშესაფარს დააშორეს, მაგრამ წინააღმდეგობა კი არ გაუწევია.

ფაუსტინამ ხელი შემოახვია, რომ დაემაგრებინა, მაგრამ, როდესაც მისმა სუსტმა მოხუცმა ხელებმა ველარ შესძლეს მისი შეკავება და დაინახა, რომ უკვე წაიყვანეს, ისე მოეჩვენა, თითქო თავისი ღვიძლი შვილი მოაშორესო, და ხმა-მალლა დაიყვირა:

— არა! არა! ნუ მიკყავთ, ნუ წამართმევთ უნდა მოკვდეს, არა!..

აუტანელი ტკივილი და ბრაზი მოერია მის წაყვანაზე; უნდოდა გამოსდგომოდა, უნდოდა ჯალათებს შებრძოლებოდა და გაეთავისუფლებინა იგი.

მაგრამ გადადგა თუ არა ნაბიჯი, თავბრუ დაეხვა და გული შეუწყუხდა. სულბიციმ ხელი მიაშველა და ხელზე დააყრდნო.

ქუჩის ერთ მხარეს დაინახა პატარა ბნელი დუქანი და ხელით შეიტანა მოხუცი ქალი. აქ არც სკამი, არც სხვა რაიმე საჯდომი არ იყო. მაგრამ ვაჭარი გულჩვილი კაცი იყო: მან იშოვა ქვეშაგები და ფილაქანზე გაუმართა ფაუსტინას საწოლი.

მოხუცს გონება არ დაეკარგა, მხოლოდ თავბრუ ისეთი ძლიერი იყო, რომ ფეხზე დგომა არ შეეძლო და ლოგინში უნდა დაწოლილიყო.

— დღეს ბევრი ვიარეთ, და ვერც ეს ხმაურობა და ქალაქის აურ-ზაური აუტანია, — აუხსნა ვაჭარს სულბიციმ. — ღრმა მოხუცია, და არც არის ვინმე ისეთი, რომ, რაც ვინდა ჯანმრთელი იყოს, სიბერეს შინც გაუმაგრდეს.

— დღევანდელი დღე მძიმე დღეა თვით იმათთვისაც კი, ვინც არც ძლიერ მოხუცია, — უბასუხა ვაჭარმა: — ჰაერი შეხუთებულია, ასე რომ ქალაქში სუნთქვის მობრუნებაც კი გიჭირს; არც საკვირველი იქნება, რომ სეტყვა მოვიდეს.

სულბიცი მოხუცთან დაინხარა; იგი დამშვიდებულიყო და დაქანცულობისა და გამოვლილ მღვლეარებათა შემდეგ წყნარად და სასიამოვნოდ ეძინა.

კარებთან მივიდა და აქედან მოხუცის გაღვიძების მოლოდინში თვალს ადევნებდა ქუჩის ხალხს და მოძრაობას.

3. დ—ძე

(შემდეგი იქნება)

პროფესორი ვასილ პეტრიაშვილი

26 ივლისს ამა წლისა გარდაიცვალა კარლსბადში (აგსტრიაში) ქართველი ერის დამამშვენებელი მისი შვილი პროფესორი პეტრიაშვილი. დაეკითხეთ თქვენს მახლობელს ნაცნობს, ნათესავს, რომელსაც კი ოდესმე საქმე ჰქონია ოდესის უნივერსიტეტში ნამყოფ ახალგაზდა გინდ მოხუცთან და ყველანი ვასილ პეტრიაშვილის სახელს წარმოსთქმენ მოწიწებით, თაყვანისცემითა და სიყვარულით. ამ სახელის ხსენებაზედ მათ სახეზედ აღინთება ყმაწვილურის ოცნების ალი და ახალგაზდური იდეალის ანთებული ნაპერწკლები გადმოსცვივა თვალებიდამ.

ვასილ პეტრიაშვილი იყო ერთი იმ არსებათაგანი, რომლის სიახლოვე, რომელთან ბაასი ღმერთთან გაახლოვებდა, იგი ნამდვილი ზე — კაცი იყო, ამ სიტყვის საუკეთესო მნიშვნელობით. დაულალავი, ვნერგიული და თავდავიწყებული მშრომელი მეცნიერების ტაძარზედ; შეუდრეკელი შეუშინებელი საოცარი მტკიცე მოქალაქე და მამულიშვილი, რომლის სიკოცხლის არსებით სასიყვარულო და სატრფიალო საგანს დაჩაგრული სამშობლო შეადგენდა; ადამიანი, რომელსაც ცხოვრებაში კომპრომისებისა არა გაეგებოდა რა და არა იცოდა რა; კაცი, რომელიც უსაზღვრო მოთმინებით იყო აღჭურვილი სხვის აზრის, სხვისი ცოდვისა და შეცდომის შესახებ; კაცი, რომლის სიწყნარე დასიმშვიდე ამ ქვეყნიური არ იყო; მშვიდი მეცნიერი, რომელიც სალკლდედ იქცეოდა, თუ ვინმე გაბედავდა და მოსთხოვდა — დაეთმო ერთი ბეწოც არის მისი იდეალების, მისი აზრებისა და გრძნობებისაგან.

დაეკითხეთ, რომელსაც გინდათ — ოდესეულ სტუდენტს, თვით მასაც, რომელიც თითქმის ნიადაგ პეტრიაშვილის ოჯახ-

ში იყო, თუ ახსოვს როდისმე, რომ ამ კაცს ვისთვისმე რამე ეწყენინებინოს, ვისთვისმე, როდისმე ხმამაღალი სიტყვა ეთქვას; მაგრამ თანაც თუ თავისდღეში მის ვისთვისმე რამე დაეთმოს თავისის აზრისა და გრძნობისაგან

უკეთესი მაგალითი რად გინდათ. ერთხელ ძღვეა-მოსილი მინისტრი მისი ნაამხანაგვეი იყო. უნივერსიტეტში ყოფნის დროს იმ მინისტრს ურიგო რაღაც ჩაედინა. ვასოს (ასე უძახოდნენ ყოველთვის სტუდენტები) ჩვეულებრივად მიჰმართეს მისი მოქმედების განსასამართლებლად. ვასომ, მსჯავრი დასდო მის მოქმედებას. გაიარა ხანმა და რუსეთის ბედ-იღბალი ამ მინისტრის ხელში ჩავარდა. ქვეიანი და გონიერი კაცი იყო. ძველი ამხანაგები გაიხსენა და ყველა თავის თანამემშვედ გაიხადა. ვასოს განსაკუთრებით მოციქულები მიუგზავნა და სთხოვა, სადაც კი გინდა, რომელ ადგილსაც კი შეტყვი, მოგართმევ, ჩემთან იმუშავეო. ვასომ კათეგორიულად უარი განაცხადა: იმ თავითვე კოკებში ეტყობოდა მაგ სინიდისთან მწყრალოდ ბრძანდება, მე შავასთან საქმე არა მაქვსო.

ჩვეულებად იყო მიღებული უნივერსიტეტებში, განსაკუთრებით ოთხმოციან წლებში, ოლქის მზრუნველებისთვის სადარბაზოდ უნდა მისულიყვნენ ხოლმე პროფესორები; შეეძლოთ, მარტო სადარბაზო ბარათი დაეტოვებინათ, ბევრს ეხვეწებოდნენ ვასოს, ზოგიერთი მეგობრები, რას დაეძებ ფორმა აღასრულეო. ვასო ყოველთვის იტყოდა ხოლმე ისეთის კილოთი, რომ ყველას ენა ჩაუვარდებოდა პირში: მე ვარ დამოუკიდებელი მეცნიერების მუშაკი და არავითარ პოლიციურ ფორმის აღსრულებას არ ვიკისრებო... ამის შედეგი კი ის იყო, რომ თუმცა დიდი ხნიდან უნდა ყოფილიყო, მაგრამ ვასოს არც რექტორად, არც დეკანად არა ნიშნავდნენ. ერთხელ იურიდიულ ფაკულტეტმა ერთ უნიკო ვითომ და მეცნიერს დოქტორობის ხარისხი მისცა. მის მეცნიერულ ცოდნასა და განვითარებას ამაში არავითარი ბრალი არა ჰქონდა, მაგრამ ფაკულტეტი სულ სხვა საბუთებით ხელმძღვანელობდა—მინისტრის სურვილი, დიდ-კაცე-

ბის პროტექცია და სხვა, თითქო რომელიმე დეპარტამენტის მოხელეობა იყოს პროფესსორობა. მთელი რუსეთის განათლებული საზოგადოება ააშფოთა ამ ფაქტმა. ოდესის პროფესსორებიც ძალიან გაწიწმატდნენ. ხოლო, როცა საბჭოში ეს საქმე ირჩეოდა და მაშინდელმა რექტორმა განაცხადა, მინისტრს არ იამება, თუ ფაკულტეტის გადაწყვეტილებას არ მივემხარითო ვასო წამოვარდა და სთქვა, „მინისტრს ხელი არა აქვს მეცნიერებასთან და მეცნიერების მუშაკად მარტო მის შეუძლია იყოს, ვისაც ნამდვილად აქვს თვისება მეცნიერების მუშაკისაო. მარტო ორმა ვასოს ახლო მეგობარმა მისცეს მის მხარი, ისიც მარტო კენქის ყრით. დანარჩენები კი ბევრს ყვიროდნენ გარედ და, როცა მინისტრი უხსენეს, შიშის ზარი დაეცათ.

უკანასკნელ ხანში, როცა რექტორობა მიიღო, იგი შეუდრეკელი და მოუსვენებელი დამკველი და გუშაგი იყო „უნივერსიტეტის საუკეთესო იდეალებისა“, როგორც ლაღაღებდა სტუდენტობის გვირგვინი, რომლითაც შემკული იყო კუბო საყვარლის პროფესსორისა. ყველა მისი მახლობელის აზრით რექტორობამ გადაიტანა იგი და მაშასადამე როგორც მის დიდბუნებრივობას შეეფერებოდა ისეთი სიკვდილი ეღირსა იმ ტაძრის დასაცველად, რომლის მძიმე ქურუმობაც მან იტვირთა.

ამიტომაც იყო, რომ ყველა გვირგვინების წარწერის სიტყვები მას იხსენიებდა, როგორც „მამას“ ახალგაზრდობისა და „უებრო მებრძოლს უნივერსიტეტის თავისუფლებისას“

აუარებელი ახალგაზრდობა, ქალი და კაცი, მისდევდა მის ცხედარს, აუარებელი მშობლები და საუცხოო სიწრფელით აღსავსე ცრემლებს ღვრიდნენ მის უსულო ცხედარზედ.

ასეთი სიყვარული, ასეთი თანაგრძნობა არაჩვეულებრივიაო, ყველა ერთხმად ამბობდა და გრძნობდა.

ერთი ეპიზოდი მისის დასაფლავებიდამ. აუარებელ ხალხში, ერთი ფეხშიშველა 7—8 წლის ბავშვი მიდიოდა დაფლეთილის ტანისამოსით, ხელში იასამანის თაიგული ეპყრო

და სულ კუბოს მისდევდა. სასაფლაოს ალაყაფის კარგმსახურად ხალხი ძლიერს შედიოდა, ბავშვი კინალამ გაქულიტეს, მაგრამ თავს უშველა პოლიციელების მუჯღუგუნს გაუსხლტა და საფლავთან ყველაზედ წინ იდგა.

მეორე დღეს რომ ვნახეთ ვასოს საფლავი, ეს იასამანის თაიგული განსაკუთრების მეცადინეობით იყო ჩარგული ახალს საფლავში. მესაფლავეს ვკითხეთ, ეს თქვენ გაუკეთეთ? ვინ იყო ის ბავშვი, თუ იცითქო? არ ვიცო, მაგრამ არ მომშორდა ვიდრე თვით ასე არ გააკეთა ეს ყვავილიო.

ასეთი საყვარელი კაცი იყო დიდისა და პატარასთვის როგორც მეცნიერი. ვინც დაახლოებით იცის მისი ღვაწლი, ამბობს, ვასო, რომ სხვათაგანით მყვირალა იყოს, მისი შრომა ერთ ალიაქოთს გამოიწვევდა ევროპის ეურნალ—გაზეთებში, ყველანი იმ აზრისა არიან, რომ მეცნიერებაში თვალსაჩინო ღვაწლი აქვსო.

ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურას მან ჩაუგდო საძირკველი და მით თავისი სახელი უკვდავი ჰყო; მისი „ღვინის დაყენება“ მთელი ქიმიია მშვენიერი ადვრლად გასაგებ ენით დაწერილი, მრავალი ტერმინი მისგან შექმნილია.

ასეთი იყო ეს კაცი... და ვინც დაახლოებით იცნობდა მას, იცოდა, რომ იგი იყო ქართლის ხალხის ღვიძლი შვილი. როცა კაცი ვასოს წარმოიდგენს, როცა გაითვალისწინებს, რომ ეს საუცხოვო პირადობა მთლად ერთიანად ქართლის ხალხის შვილი იყო, ქართლის ერის მომავალი გრწამს. ასეთის პირადობის შექმნა მარტო იმ ერს შეუძლია, ვისაც დიდი წარსული ჰქონდა და დიდებული მომავალი ელის.

ვასილ მოსეს ძე პეტრიაშვილი

ვასილ პეტრიაშვილი იყო ღარიბი მღვდლის შვილი. დაიბადა 1845 წელს. ტფილისის სასულიერო სემინარიაში კურსის გათავების შემდეგ შევიდა ოდესის უნივერსიტეტში, სადაც 1870 წ. ჩინებულად დაამთავრა სწავლა საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე. იმან მოისურვა კიდევ სწავლის გაგრძელება და პროფესორად დარჩენა, თუმცა რუსეთის ცნობილი პროფეს. სერგეი ეუბნებოდა თურმე: „სად აზიელი და სად მეცნიერებაო“! 1873 წ. გაემგზავრა საზღვარ-გარეთ და ბონის უნივერსიტეტში ისმენდა ლექციებს. 1874 წ. კვლავ დაბრუნდა ოდესაში და აქ სახელოვანად დაიცვა დისერტაცია, რისთვისაც მიიღო ჭიმის მაგისტრობის ხარისხი. 1877 წელს მიიღო კიდევ მაღალი სამეცნიერო ხარისხი, დოქტორობა. 1878 წ. გაგზავნ საზღვარ გარეთ 2 წლით და პარიზის უნივერსიტეტში ისმენდა ცნობილ მეცნიერების ლექციებს და მუშაობდა იმავე უნივერსიტეტის ლაბორატორიაში. საზღვარ გარედან დაბრუნების შემდეგ განაგრძობდა ლექციების კითხვას ოდესის უნივერსიტეტში, სადაც მალე დანიშნულ იქმნა ფიზიკა-მატემატიკურ ფაკულტეტის დეკანად. 1906 წელს არჩეულ იქმნა რექტორის თანამდებობის აღმასრულებლად.

ვასილ მოსეს ძე პეტრიაშვილი მე 1887 წელს გავიცანი ქ. ოდესაში. მაშინ ქუთაისის გიმნაზიაში ახლად კურს-დასრულებული ვიყავი და ოდესის უნივერსიტეტის საბუნების-

მეტყველო ფაკულტეტზე შევედი სტუდენტად. გავიცანი თუ არა რუსი და ქართველი სტუდენტები, ჩემი ამხანაგები, მალე გავიგონე მათგან ვასილ მოსეს ძის პეტრიაშვილის სახელი. ყველანი პატივისცემით და სიყვარულით იხსენიებდნენ იმას. პეტრიაშვილი პროფესორად იყო უნივერსიტეტში, ქიმიას ასწავლიდა სტუდენტებს, რომელთაც რასაკვირველია ხშირად ჰქონდათ თავის მასწავლებელთან საქმე და მალე გაიცნეს იმისი კეთილი გული და პირდაპირი, პატიოსანი ხასიათი.

ვასილ მოსეს ძე
პეტრიაშვილი

განსვენებულს სწამდა, რომ ცოდნა გულსა და გონებას გაუნათლებს ადამიანს, რომ თვითეული ჩვენგანი, როცა დედა-მიწის და იმის თვალწინ გადაშლილი მთელი ქვეყნიერების ვითარებას გაიცნობს, როცა დაუკვირდება იმს, თუ რისაგან შესდგება ეს დედამიწა, როგორ გაიზრდება და ცოცხლობს მცენარე, რაკანონს ემორჩილებიან და როგორ მოძრაობენ ცაზე მზე, მთვარე და ვარსკვლავები, როცა ყველა ამათ ცოდნის სიყვარულით დაეწაფება ადამიანი, უეჭველია სულითა და გულით ამალღდება, ზნობრივად გაიწმინდება და ამ ქვეყნიერებაში თავის მოყვას ძმა-ადამიანთან კავშირს, ნათესავურ დამოკიდებულებას იცნობს და თავის ადამიანურ დანიშნულებას შეასრულებს ამ წუთი სოფელში.

ვასილ პეტრიაშვილი არ ჰგავდა იმ გულ და კარ ჩაკეტილ მიუკარებელ მეცნიერ პროფესორებს, რომელთაც სხვისი დარდი არ აწუხებთ, ყველასაგან მოწყვეტილნი და თავის სამეცნიერო სამუშაო ოთახში მოწყვდევულნი უსიცოცხლოდ და ადამიანის უსიყვარულოდ ატარებენ ამ თავის წუთიერ ცხოვ-

რებას. ვასილ პეტრიაშვილს სწამდა, რომ მეცნიერება ადამიანის განკარგებას, გაპატიოსნებას უნდა ემსახუროს, რადგან ამ ადამიანის სიკარგეს, პატიოსნებას იგი ყველაზე მაღლა აყენებდა, ყველაზე უფრო უყვარდა.

ჩვენ სტუდენტებმა კარგად ვიცოდით, რომ ყოველწლიურ გასაქირში ვასილ პეტრიაშვილი გვერდში ამოგვიდგებოდა და მამა-შვილურ ქომოგობას გაგვიწვედა. ცოცხლად მახსოვს ის დრო, როცა ქართველ სტუდენტებს შორის ოდესაში სამწუხარო განხეთქილება ჩამოვარდა. მოსწავლე ახალგაზდობა ორად, ორ მტრულ ბანაკად გაიყო. მოისპო მათ შორის ამხანაგობა, ძმური კავშირი, ერთმანეთთან მისვლა-მოსვლა და შეიქნა ენა-ტანიობა, ერთმანეთის ლანძღვა-კიცხვა და ქიშპობა. მახსოვს, როგორ შეაწუხა ამ სამწუხარო ამბავმა განსვენებული და როგორ ჩაერია იგი საქმეში ქართველ სტუდენტებს შორის ისევ ძმური კავშირის აღსადგენად. როგორ აშკარად ეტყობოდა მას გულ-მტკივნეულობა, წუხილი იმის შესახებ, რომ სამშობლოდან ცხრა მთას იქით სწავლისათვის გადახიზნულ ახალგაზდებს, ერთი ქვეყნის შვილებს, ეს თავისი მშობლური ერთობა დაავიწყდათ და სამწუხარო მტრობა დაუწყეს ერთმანეთს.

მარტო ერთი შეხედვა ვასილ პეტრიაშვილისა, მასთან მარტო ერთი დილაპარაკება საკმაო იყო მტრობით აღელვებული კაცის გულის დასამშვიდებლად. ყველას ერთნაირად დინჯად, ერთნაირად გულ-მშვიდად და ერთნაირის ყურადღებით ესაუბრებოდა იგი, ყველა გრძნობდა გულით ესმოდა, რომ ამას კუთვნილების სიმართლის სიყვარული იძულებდა ვასილ მოსეს ძეს და ამიტომ ასეთი კაცის თვითმეტყველებას ღრმად აღუასებდა, როგორც პირუთენელი, მიუდგომელი ადამიანის გულის ხმას.

ყოველწლიური კერძობა, შიდგომა, უსამართლობა გულით სძაგდა ვასილს. ყველამ კარგად იცოდა, რომ შეამჩნევდა თუ არა იგი ვისმე უსამართლო ქცევას, უმკველად წინააღუდ-

გებოდა და ცხარე საყვედურს გამოუცხადებდა, რადგან მართლობა, ადამიანისაგან თავისი მოძმის დაჩაგვრის სურვილი ადამიანობის დამცირებლად მიაჩნდა.

ეს შესანიშნავი ადამიანი, ვასილ პეტრიაშვილი, დღეს ჩვენ აღარ გვყავს. იგი გადაიცივალა უცხოეთის ქალაქ კარლსბადში, სადაც სამკურნალოდ იყო წასული. მას გადაწყვეტილი ჰქონდა, რომ მორჩენილიყო, სამშობლოში დაბრუნება და აქ ქართველთა შორის მუშაობის განგრძობა.

„რაიცა ერთხელ სულს დააჩნდების.
საშვილიშვილოდ გადაიცივმის,“ —

ამბობს ჩვენი სახელგანთქმული პოეტი ნიკოლოზ ბარათაშვილი. ვინც განსვენებულ ვასილ პეტრიაშვილს იცნობდა, ყველას სულს ღრმად დააჩნია მან თავისი პატიოსანი და მოსიყვარულე პიროვნების კვალი და ამიტომ იმისი სახელი საშვილი-შვილოდ გადაიცივმის კაცთა შორის

ილია ნაკაშიძე

ივანე რამაზის ქე თარხნიშვილი

წელს, იმა ზაფხულს საზღვარ გარეთ, ავსტრიაში გარდაიცვალა ჩვენი თანამემამულე პროფესორი ივანე რამაზისძე თარხნიშვილი.

განსვენებული პროფესორი და აკადემიკოსი, ივანე რამაზის ძე თარხნიშვილი, დაიბადა 15 ივნისს 1846 წელს ქალაქ ტფილისში და შთამომავლობით ეკუთვნოდა გორის მაზრის, სოფელ ახალქალაქის თავად თარხან მოურავთა ძველს გვარს. ჰირველ დაწყებითი სწავლა ახალგაზდა ივანემ მიიღო მშობლების სახლში. ვინც კი პატარა ივანეს იცნობდა, ყველა აღტაცებაში მოდიოდა ყმაწვილის ნიჭით. ყმაწვილს ამასთანავე შრომისა და სწავლის დიდი უნარი ემჩნეოდა და ამიტომ ყველა მოკეთენი მშობლებს ურჩევდნენ პატარა ივანე გიმნაზიაში აღეზარდათ და შემდეგ უმაღლეს სასწავლებელში გაეგზავნათ. მართლაც, ამ აზრის განსახორციელებლად თოთხმეტი წლის პატარა ივანე თარხნიშვილი გაემგზავრა ქალაქ პეტერბურგს, საცა სამი წლის განმავლობაში რეპეტიტორის დახმარებით წარმატებით შეითვისა გიმნაზიის ყველა საგნები და საუცხოოდ დაიჭირა ეგზემენი კურსის დამთავრებისა.

იმავე 1863 წელს შევიდა პეტერბურგის უნივერსიტეტში და ჩაეწერა ფიზიკომათემატიკურს ფაკულტეტზედ, რომელზედაც მთელი წლის განმავლობაში გულმოდგინედ სწავლობდა ბიოლოგიურ მეცნიერებას და განსაკუთრებით კი ფიზიოლოგიას. 1864 წელს ახალგაზდა სტუდენტი უნივერ-

სიტეტიდან გადავიდა სამხედრო ჭირურგიულ აკადემიაში, სადა იმ დროს ფიზიოლოგიის ლექციებს კითხულობდა ცნობილი პროფესორი სენენოვი. ამ პროფესორის ხელმძღვანელობით თარხნიშვილი გულმოდგინედ შეუდგა ფიზიოლოგიის

ივანე რამაზის ძე თარხნიშვილი

შესწავლას და სტუდენტობის დროსვე დასწერა რამდენიმე გამოკვლევა, რამაც დიდი ყურადღება მიიქცია სპეციალისტებისა.

სამხედრო აკადემიის კურსი ივანე თარხნიშვილმა დაამთავრა 1869 წელს და კონკურსით დატოვებული იქმნა აკადემიაში ფიზიოლოგიის უფრო ვრცლად და საფუძვლიანად შესასწავლად. საში წლის განმავლობაში ახლად კურს დამთავრებული მეცნიერი თავაუღებლივ მუშაობდა ლაბორატო-

რიაში და ლექციებისა და სხვა და სხვა ცდების დახმარებას უწევდა აკადემიის პროფესორებს. ამ სამი წლის განმავლობაში განსვენებულმა მრავალი საგულისხმეო საკითხი გამოარკვია მეცნიერულად და ამ გამოკვლევებით დიდი ნდობა და სიყვარული დაიმსახურა აკადემიის პროფესორებისა.

1873 წელს სამხედრო აკადემიის პროფესორების დადგენილების თანახმად თარხნიშვილი გაგზავნილ იქმნა საზღვარ გარედ გამოჩენილ პროფესორების ლექციების მოსასმენად და საზოგადოდ ბიოლოგიურ მეცნიერების უფრო საფუძვლიანად შესასწავლად. საზღვარ გარედ ახალგაზდა მეცნიერმა გაიცნო ევროპის თითქმის ყველა საუნივერსიტეტო ქალაქების ფიზიოლოგიური კაბინეტები, საცა იგი გამოჩენილ პროფესორების ხელმძღვანელობით ირკვევდა და იძიებდა სხვა და სხვა ფიზიოლოგიურს საკითხებს. ხანგრძლივად მუშაობდა თავის სპეციალურ საგნის შესათვისებლად სტრასბურგისა და პარიზის უნივერსიტეტების ლაბორატორიებში გამოჩენილი პროფესორების ჰოპპეზეილერისა, ჰოლცისა, რეკლინკ-ჰაუზენისა, კლოდი ბერნარისა, რენვიესა და სხვათა ხელმძღვანელობით. საზღვარ გარედ ყოფნის დროს დასტამბა მრავალი სამეცნიერო წერილი საზღვარგარეთისა და რუსეთის ჟურნალ-გაზეთებში, რომლითაც მან ღირსეულად მოიხვეჭა სერიოზული მეცნიერის სახელი. ამ დროს საუკეთესო გამოკვლევად მიჩნეულია სამეცნიერო ლიტერატურაში „ორგანიზმის ქურქლების ინერვაცია, შეკუმშული ჰაერის ზეგავლენა ელემენტების უჯრედებზედ და სხვა.

საზღვარ-გარედგან დაბრუნების შემდეგ 1875 წელს განსვენებული დანიშნეს სამხედრო აკადემიაში პრივატდოცენტად. ეს დრო სწორედ ის დრო იყო, როცა პირველსა და მეორე კურსზედ 400—500 სტუდენტი ითვლებოდა. ახალგაზდა პროფესორის ლექციებს ფიზიოლოგიის შესახებ სტუდენტობა დიდი ინტერესით ისმენდა, ახალგაზდა მეცნიერს თავის მეცნიერულ და მკერმეტყველი გამოკვლევებით ალტა-

ცებაში მოჰყავდა მსმენელნი. 1876 წელს თარხნიშვილმა დაამთავრა ტექნიკური სკოლა და დაიწყო მუშაობა აკადემიაში ექტრა ორდინარულ პროფესორად, ხოლო ერთი წლის შემდეგ პროფესორად.

1893 წელს სამეცნიერო აკადემიის კონფერენციამ განსვენებული ჩვენი თანამემამულე სამეცნიერო და სამასწავლებლო მოღვაწეობისათვის აირჩია თავის წევრად და დააჯილდოვა აკადემიკოსის ხარისხით.

1895 წლამდის განსვენებული სამხედრო აკადემიაში კითხულობდა ლექციებს ფიზიოლოგიიდან, ხოლო ამ წელს, როცა აკადემიაში გამეფდა ბიუროკრატიული წესწყობილება და თავისუფლად ლექციების კითხვას აკადემიის გამგებლებმა ფრთები შეაკვეცეს, თარხნიშვილმა დასტოვა აკადემია და უნივერსიტეტში გადავიდა, სადა იგი კითხულობდა ბიოლოგიისა და საზოგადო ფიზიოლოგიის ლექციებს. უნივერსიტეტის პროფესორების კოლლეგიამ და სტუდენტობამ ღირსეულად დაათასეს ნიკიერი პროფესორი, მისი ლექციები დაუსრულებელ აღტაცებას იწვევდნენ სტუდენტებში, სტუდენტები ღებოთვანებით დადიოდნენ განსვენებულის თვითოეულს ლექციაზე და გულმოდგინეობით მეცადინეობდნენ გამოცდილის მეცნიერ-პროფესორის ხელმძღვანელობით.

ორმოცი წლის განმავლობაში განსვენებულ პროფესორს კალამი ხელიდან არ გაუგდია და დღე და ღამე განუწყვეტლივ შრომობდა რათა თავის წვლილი შეეტანა იმ საღაროში, რომელსაც მეცნიერების ტაძარს ეძახიან. მართლაც, ამ თითქმის მთელი ნახევარი საუკუნის განმავლობაში განსვენებული შეეხო მრავალ საგულისხმიერო სამეცნიერო საკითხებს, რომლების საფუძვლიანად და მეცნიერულად გამოკვლევამ ნათელი მოჰფინა მრავალ სადავო და გაურკვეველს საკითხებს მეცნიერებაში. საკმარისია დავასახელოთ განსვენებულის გამოკვლევანი: „სისხლის ჩაოდენობა კაცის ორგანიზმში, მუსიკის გავლენა ცხოველ ორგანიზმზე და კაცზე, კაცის გულის ფრიალის შესახებ და სხვ. რომ ნათლად გა-

ვითვალისწინოთ ის დიდ მნიშვნელოვანი მოღვაწეობა, რომელიც მიუძღვის განსვენებულს მეცნიერების წინაშე.

განსვენებული მთელი თავისი სამეცნიერო მოღვაწეობის დროს დაუღალავად იღწოდა როგორც სპეციალისტი მეცნიერი სამეცნიერო ასპარეზზე და თავისი მოღვაწეობით ამ მხრით გაამდიდრა სამეცნიერო ლიტერატურა. გარდა ამ უმთავრეს საგნისა განსვენებული ჩვენი თანამემამულე ცნობილია როგორც საუკეთესო ხელმძღვანელი ფიზიოლოგიურ ლაბორატორიებში, ცნობილია როგორც რედაქტორი და მთარგმნელი საუკეთესო თხუზულებათა ფიზოლოგიასა და მედიცინიდან, ცნობილია აგრეთვე როგორც საუკეთესო პოპულიზატორი სხვა და სხვა სამეცნიერო საკითხებისა.

ესეთი იყო სამეცნიერო მოღვაწეობა ჩვენის თანამემამულის რომელსაც ერთგვარად პატივსაცემდნენ როგორც მთელს რუსეთში, ისე მთელს დასავლეთ ევროპაში და ამერიკაში. განსვენებული ევროპასა და ამერიკაში მრავალი სამეცნიერო საზოგადოებების საპატიო წევრად ითვლებოდა და მის აზრსა და შეხედულებას სამეცნიერო წრეები დიდი პატივისცემით და თავაზიანობით ეპყრობოდნენ,

ა. მიქაბერიძე.

ბოტანიკური საუბარი

(გაგრძელება)

მ ხანში წყალს გაუფრთხილდეს, ევკალიპტი, რომელზედაც უკვე გვქონდა ზემოდ საუბარი, მზეს უშვერს ფოთლის ზევითა პირს კბ არა, როგორც ყველა ხე, არამედ ფოთოლს შვეულოდ აყენებს, ისე რომ მზის სხივი აღმაცერად უვლის. ამიტომ ევკალიპტი ჩრდილს თითქმის არ იძლევა.

რასაკვირველია, ხშირად შეგიფარებიან თავი ხის ქვეშ, როცა თქვენთვის ავდარს მოუსწვრია სადმე. მართლაც და პატარა ავდარი ვერ უვლის ხის ტოტებს და ფოთლებს. დიდ ავდრის შემდგვაც კი რომ გასინჯოთ ხის ძირში ნიადაგი, იგი მშრალი დაგხედებათ. ავდრის წყალი, რასაკვირველია, ხეზედ არ ჩჩება: იგი ზევით ფოთლიდგან ქვეით ფოთოლზედ ჩადის და ცოტ-ცოტათი შორდება ხეს. ამ შემთხვევაში, კერნერისა არ იყოს, ფოთლები თითქო ათასი პაწაწინა ლარიაო, წვიმის წყალს გარედ ტოტებისავენ უკადებენ. მერე ეს წყალი ჩამოდის იმ ალოვას, საცა ხეს ტოტები უთაედება. ხის გარშემო, ტოტების სიგანეზედ, დიდ ავდრის დროს კოკის პირული წყალი ჩამოდის. იმ ალოვას, საცა ეს წყალი ჩამოდის, ნიადაგი რომ გავსინჯოთ, დავინახავთ ხის წვრილ ფესვებს. ფოთოლი, როგორცა სჩანს, განგებ უკადებენ წვიმის წყალს იმ წვრილ ფესვებისავენ, რომელთაც ქართულად ზედ გამოქ-

რილი სახელი ქვიან—საწოვრები. მხოლოდ საწოვრებს დასწრეს სქელ ფესვებს შეუძლიათ შეითვისონ, მოსწოვონ მიწისაგან საქირო წყალი, რაღა მერე ფოთლებს მიაწოდონ. წყლის დაკადებით ფოთოლს სხვა ნაირი სარგებლობაც მოაქვს: ხის ქერქი მომეტებულ დროს მშრალია. ქერქი რომ ხშირად ინამებოდეს, მასში დაიბუდებდა ბევრი ხის მავნებელი მწერი.

ზემოდ გვქონდა ნათქვამი, რომ ხეებს ძალიან ბევრი, თითქმის უთვალავი ფოთოლი ასხიოა; რომ ერთი მუხის ფოთლები, მიწაზედ გაშლილი, სამ დღიურს დაჰფარავდაო. ეხლა წარმოიდგინეთ, რა საშინელ ძალას მიიტანდა ქარი, რომ ამოდენი ფოთოლი პირდაპირ ქარს აჰყუდებოდა. მართლაც და ქარის ძალა საშინელი უნდა იყოს, რადგანაც იგი იმდენად მეტია, რამდენად მეტ ზედა პირს აწევბა. როგორც ვიცით, ზღვაში ეს ქარი ადვილად ამოძრავებს უზარ-მაზარ გემებს, იმიტომ რომ მათზე ამართულია იალქნები, რომლებსაც იგი აწევბა. ხის ფოთლებიც რომ უდრეკლივ ქარს აყუდებული ჰქონდეთ, ვერც ერთი ხე ვერ გაუძლებდა იმ ძალას, რომლითაც ქარი ზიანებოდა ამპატარა იალქანს. საბედნიეროდ ხეს ისე აქვს გაწყობილი ფოთოლი, რომ მას ქარი ძალიან ცოტა ძალას აძლევს: რადგანაც ფოთლის ზეეითა პირი მზისკენ არის მიშვერილი, იმიტომ ქარი, რომელიც უბერავს მიწის სწორ, ფოთოლს გვერდზე უვლის. ქართან ბრძოლაში ხეს ეხმარება ფოთლის გრძელი ყუნწიც საითკენაც უბერავს ქარი, ეს გრძელი და მკვერივი ყუნწიც იქით იბრება, და პატარა ფლიუგრისავით იქერს ფოთოლს იმ ნაირად, რომ ქარი ძალას ვეღარ ატანს. ასე ებრძვიან ქარს ალვის ხე ვერხვი ცაცხვი, ნაკერჩხალი და სხვა, რომელთაც პრტყელი ფოთოლი და გრძელი ყუნწი აქვთ. გრძელი ყუნწი რომ არ ინახავდეთ მათ, ქარი დაკმუქნიდა, დახევდა ფოთოლს. მეტადრე მაშინ, როცა ქარი ერთბაშად პირს იბრუნებს ხოლმე.

აღმოსავლეთ საქართველოში მომეტებული ხეები ზამთრობით ფოთოლს ჰკარგავენ. უმათავრესი მიზეზი ამ მოვლენისა ის არის, რომ ფოთოლი ზამთრობითაც წყალს დახარ-

ჯავდა, ფესვები კი ამ საკირო წყალს ვერ მიიწვდიდა, განაც ნიადაგი ამ დროს გაყინულია ხოლმე. ფოთლის მოშორება ზამთრობით სხვა ნაირადაც სასარგებლოა ხისათვის: ფოთოლზედ თოვლი შედგებოდა და თავის სიმძიმით ტოტებს დაუღეწავდა. თუ დიდი თოვლი მოვიდა იმ დროს, როცა ხე ისევ ფოთლით შემოსილია ტყეს დიდი ზარალი ეძლევა: ხეებს ემტვრევიათ ტოტები, ან მიწამდისინ იხრებიან და ღერო ემტვრევიათ. ნაადრევი თოვლი ძალიან საშიში არის, მეტადრე ისეთ პრტყელ ფოთლიან ხისათვის, როგორც არის, მაგალითად, ნაკერჩხალი, ლელვი, წიფელი და სხვა.

ზოგიერთი ხე რომელიც ცივ ალაგას ჰკარგავს ფოთოლს, თბილ ქვეყნებში ზამთრობითაც ირჩენს ფოთოლს. მაგალითად ისამანი აღმოსავლეთ საქართველოში ზამთრობით ჰკარგავს ფოთოლს, ფოთში კი ზამთარ ზაფხულ შეფოთლილია. არიან ისეთი ხეებიც რომელნიც რაც უნდა თბილ ქვეყანაში გადიტანოთ, აუცილებლივ ეძლევიან ჩვეულებრივ ზამთრის ძილს. აფრიკის დასავლეთით არის კუნძული მადერა, რომელზედაც მუდმივი ზაფხული, ანუ უკეთ გაზაფხული დგას: ამ კუნძულზედ—გადარგულია ზოგი ერთი ჩვენი ტყის ხეები. ოსტვალდ გეიერმა შენიშნა, რომ ამ ქვეყანაში მუხა და წიფელი წელიწადში ერთხელ ეძლევა ზამთრის ძილს აუცილებლივ ჰკარგავს ფოთოლს, და ამ დროსკი გარშემო ზაფხული დგას, თუმცა ამ ხეების ძილი იმ ქვეყანაში უფრო მოკლეა, მინამდისინ ჩვენში. ზამთრის ძილი მათ ისე დასჩემებიათ, რომ ეს მოვლენა სამკვიდროდ გადასცემიათ.

მთის მაღალ ადგილებზედ კაცი ხშირად შეხვდება ბუჩქებს, რომელნიც არა ჰკარგავენ ზამთრობითაც ფოთოლს, მაგ. დეკა (*Rhododendron caucasicum* Poll). მთაში მოკლე ზაფხული იცის ხოლმე, ისე რომ ბუჩქი ყოველთვის შემოსილია ფოთლებით, რათა მუდამ წამს მზად იყოს მოკლე ზაფხულის მზის სხივით ისარგებლოს.

სოლ. ქურდიანი

(შემდეგი იქნება)

მითუღბია

ტროადის ომი

ფიცის გატანა

მენელაოსი სწორედ იმ დროს, როცა პარისი და ელენე სასახლეში მწუხარეთ ცრემლებს აფრქვევდნენ, გააფთრებული ლომივით დარბოდა ბრძოლის ველზედ თავის მოსისხლე მტრის სადმე შესაგულებლად. მაგრამ არც ტროადელებმა არც აქვევლებმა არ იცოდნენ, სად იმალებოდა ამ დროს ძლეული პარისი. ტროადელები დიდის სიამოვნებით გზას უჩვენებდნენ მენელაოსს, რომ მართლაც სცოდნოდათ, სად იმალებოდა ამ დროს მათი შემარცხვენელი პარისი. ეს ასეც უნდა მომხდარიყო, რადგან ტროადელებმა ქირივით შეიჯავრეს მტრისაგან სამარცხენოთ ძლეული, სამშობლოს დამლუპველი და ამოხრებელი პრიამოსის ვაჟი.

ელლინთა მხედრობის მთავარ სარდალმა აგამემნონმა ბოლოს აღამაღლა თავისი მრისხანე ხმა და ესეთის სიტყვებით მიმართა მხედრობას: „მომისმინეთ, ტროადელებო და აქვევლებო! ყოველ ექვს გარეშეა, რომ გამარჯვება მენელაოსს უნდა დაულოცოთ. ამიტომ ტროადელებო, წინადადებას გაძლევეთ დაგვიბრუნოთ მშვენიერი ელენე და ყველას სიმდიდრე, რომელიც პარისმა ქურდულად წამოიღო მენელაოსის სახლიდან, დაუყონებლივ გადაგვიხადოთ აგრეთვე ის ჯარიმა, რომელიც თქვენ აღგვითქვით!“

ელლინთა მხედრობამ თავის მთავარ სარდლის წინადადებას მხარი დაუჭირა და აღტაცებულის ყიყინით გამარჯვება მიულოცა მამაც მენელაოსს.

ყველა ღმერთები შეიკრიბნენ ოლიმპზედ და გამართეს იმის შესახებ, მოეყვანათ სისრულეში ის ხელშეკრულება, რომელიც ფიცით დასდეს ტროადელებმა და აქვევლებმა, თუ კვლავ განეგრძობთ შუღლი და მტრობა ამ ორ სამკვდრო სასიცოცხლოდ მებრძოლ ხალხთა შორის. ჰერა ქალღმერთი გადაჰკრით წინააღმდეგი იყო ომის გათავებისა და ყოველ გვარ ღონისძიებას ეღებულობდა ელიონთა მხედრობას გაენადგურებინა ილიონი.

ჰერამ მოიშრო ღმერთების მამათმთავარი ზევსი და ამის შემდეგ ყველამ თითქმის ერთხმად გადაწყვიტეს ომის გაგრძელება. ღმერთების სურვილი იყო ტროადელებს დაერღვიათ ფიცით დადებული ხელშეკრულება და ამნაირად კვლავ აეტეხნათ სამკვდრო სასიცოცხლო ომი. ამ აზრის სისრულეში მოსაყვანათ ღმერთებმა ტროადელების ბანაკში გაგზავნეს ათინა ქალღმერთი და დააეღეს მოეწყო საქმე ისე, რომ ტროადელებს დაერღვიათ ფიცით დადებული ხელშეკრულება.

ელვის სისწრაფით დაეშვა ათინა ქალღმერთი ოლიმპის სიმაღლიდან. ქალღმერთამ მიიღო მამაცი მემომრის სახე და გამოცხადდა ტროადელების ბანაკში, საცა დაუყონებლივ მოსძებნა ტროადელების დასახმარებლად მოსული დახელოვნებული მშვილდ ისარის მსროლელი პინდარი. ათინა ქალღმერთამ ესეთის სიტყვებით მიმართა პინდარს: „ლიკაონის მამაკო და დიდებულო შეილო! სტუორცნე შენი მსწრაფ-მსროლელი ისარი ელიონთა მხედრობის გულადსა და მამაც სარდალ მენელაოსს! იცოდე, რომ მთელი ტროადის მკვიდრი სამუდამოთ მადლობელი დაგრჩება! პარისის სიხარულს ხომ საზღვარი არ ექნება! პრიამოსის ვაჟი ესეთის სამსახურისათვის უხვად დაგაჯილდოვებს. მაშ, პინდარ, რაღას ელოდები! თუ ჩემი რჩევა მოგწონს და მისი ასრულებაც შეგიძლია, სტუორცნე მძლავრად ისარი შეფე მენელაოსს!“

ათინა ქალღმერთის რჩევას მართლაც დასთანხმდა გულუბრყვილო პინდარი. ლიკაონის ვაჟმა მაგრად მოიმარჯვა ხელში ელვის სისწრაფით მფრინავი მშვილდ ისარი და ელიონთა

მხედრობის წინამძღოლს მეფე მენელაოსს დაუმიზნა. მაგრამ ნატყორცნმა ფრთიანმა ისარმა შურდულივით გააპო ჰაერი და ზუზუნით მენელაოსისაკენ გაემართა. ათინა ქალღმერთამ ფარველობა აღმოუჩინა მეფე მენელაოსს და სასიკვდილოთ არ გაიმეტა. პინდარის მიერ მარჯვედ ნასროლი ფრთიანი ისარი ათინა ქალღმერთის შთაგონებით მენელაოსს ჯავშნით შექცედილს სარტყელში მოხვდა. პინდარის ბოლოწვეტიანმა ისარმა მაგრად შეგლიჯა სარტყელის ორკეცად შემოქცედილი ჯავშნი, ორად გაგლიჯა თვით სარტყელი და ელლინთა შამაც რაინდს სხეულზედ კანი გაუკაწრა. წითელმა ანკარა სისხლმა შადრე-ვანივით იჩქეფა მენელაოსის დაქრილს სხეულიდან.

ელლინთა მთავარ სარდლის აგამემნოს და დანარჩენ სხვა თავადების მწუხარებას საზღვარი არ ჰქონდა, როცა მათ დაინახეს სისხლით შეღებილი მენელაოსი. აგამემნონმა მწუხარედ ხელი დაუჭირა მენელაოსს და ესეთის სიტყვებით მიმართა: „ძმაო, განა შენდა* სასიკვდილოთ შევკარით ჩვენ კავშირი და ფიცით დავადასტურეთ ესეთი კავშირი! განა შესაძლებელია ესე უსირცხვილოთ ფიცის გატება! ხელშეკრულების თანხმად განა შენა და პარისი არ უნდა შებრძოლებოდით მარტოთი მარტო ერთი მეორეს! მაგრამ არა უშავს, ცისა და ქვეყნის მპყრობელი მალალი ზევსი სამაგიეროს მიუძღვნის მათ, ვინც ფიცი ასე უსირცხვილოთ გასტება და ვინც ესეთი მწუხარება მოგვყავნა. მე ღრმად დარწმუნებული ვარ, რომ შორს არ არის ის დღე, როცა მთელი ტროადა განადგურდება, დაემხოება და მასთან ერთად მეფე პრიამოსი და ილიონის დანარჩენი თავადები. ცისა და ქვეყნის მპყრობელი მალალი ზევსი კეშმარიტად რომ სასტიკად დასჯის ფიცის გამტებელებს. ჩემო საყვარელო ძმაო, იცი როგორი უბედურება დასტრიალდება ჩვენს თავზედ, როგორი განუსაზღვრელი მწუხარება შეგვიპყრობს, რომ ამ შენმა კრილობამ მიმსხვერპლოს!“

ამ სიტყვების შემდეგ დაუყონებლივ მოიწვიეს ეჭიმი მახონი, რომელმაც მენელაოსს კრილობიდან ამოუღო ისარი,

ჩამოხანა სხეულიდან სისხლი და სურნელოვანი წამალი და-
 ადო კრილობაზედ.

მენელოოსის დაქრის შემდეგ ტროადელების და აქვეე-
 ლების მხედრობა ომისათვის საზხადისს შეუდგა, ორთავე ბა-
 ნაკში მეომრები ფირცხლად იარაღში სხდებოდნენ. ელლინ-
 თა მხედრობის მთავარ სარდალი აგამემნონი თვითოეულს
 მეომარს ამხნევებდა და სამკედრო-სასიკოცხლო ომისაკენ
 იწვევდა. შეიარაღებული მხედრობა წყლის ნაპირას მოვარ-
 დნილ ზვირთებივით აწყდებოდა დანიშნულს ადგილას და სა-
 ბოლოთ გადაწყვეტილი ჰქონდა ან სიკვდილი ან და მტერ-
 ზედ გამარჯვება. შეიარაღებული მეომრები მდუმარეთ მიე-
 შურებოდნენ ბრძოლის ველისაკენ. მთელს მხედრობაში სა-
 მარისებური სიჩუმე გამეფებულიყო. ამ იდუმალ და საშიშარ
 სიჩუმეს ხან-გამოშევებით დაარღვევდნენ ხოლმე მთავარ სარ-
 დალი და რაზმების სარდლები რომელნიც ამა თუ იმ ბრძო-
 ნებას აძლევდნენ ომის თავდარიგის დასაჭერად. სულ სხვა
 წესზედ ირაზმებოდა ტროადელების მხედრობა. თვით ტროა-
 დელებისა მათი მოკავშირე ერების მეომრები ათას სხვა და
 სხვა ენაზედ, ყვირილით და ხმაურობით მიისწრაფოდნენ ბრძო-
 ლის ველისაკენ. ყვირილისა და ხმაურობისაგან ყურთა სმენა
 არ იყო. ტროადელების მხედრობას ამ დღეს წინამძღვრობდა
 ომიანობის ღმერთი კაცთა დამლუპველი და სისხლის მწოვე-
 ლი არესი, ხოლო აქვეელების მხედრობას კი ათინა ქალ-
 ღმერთი. ორივე ღმერთს, მეომრის სახე მიეღოთ და ისე ამ-
 ხნევებდნენ მოწინააღმდეგე ლაშქარს.

საომრად გამზადებული მოწინააღმდეგე ლაშქარი სამ-
 კედრო სასიკოცხლოთ ჰირისპირ წარსდგა. მხედრობის მოძ-
 რაობით დედამიწა ზანზარებდა.

მთავარ სარდლებმა ბრძანება გასცეს ომი დაეწყოთ. სა-
 შინელს სურათს წარმოადგენდა ამ დროს ბრძოლის ველი.
 ლომსავით გააფთრებული მეომრები თავდავიწყებით ერთი მეო-
 რეს შეეჯახნენ. გატიტვლებულ ბასრ ხმლებს ბკყვრილი
 გაჰქონდა ჰაერში, ისრების ზუზუნნი შორს, შორს ყურთა სმე-

შ ა რ ა ლ ა

(წარმოდგენილი თეო კანდელაკისაგან)

ჩამომითვალე, რაც რომ იცოდე,
ყველა ველური სხვილი ფრინველი,
და მათში მოკლედ რომელიც ითქმის,
იგი იქნება სიტყვა პირველი.

რასაც ბარ-ნიჩბით გზას გაუკვლევენ,
რომ მორწყონ ხოლმე მინდორი, ველი,
ის შეორება,—იმითი ხარობს
ნერგი, ყანები, თესლი ყოველი.

ძალს რომ მიუტევთ პირუტყვს, ან კაცზედ,
მესამე იმ ხმის არის მსახველი...
ამას მიხედები, არ არის ძნელი,
აბა მთელ სიტყვის ვინ არის მთქმელი?

მთელიც იგია, დღით რომ მოეცვა
მთელ არე-მარეს ყოვრალი ფერი;
თითქო დაღამდა, ბნელში მოექცა
ჩვენ შორი-ახლოს ყოველიფერი!

ხალხური ლექსი

(წარმოდგენილი თეო კანდელაკის მიერ)

წამოიშალა ღრუბლები,
გადმოეფარა მთებსაო,

შიგ კვესივით აკვესებდა,
 თითქო ისროდნენ ქვებსაო.
 დავჯექით, პირჯვარს ვიწერდით,
 ვებვეწებოდით ღმერთსაო;
 „მალიდან არა დავგცე-რა,
 ნუ აგვიტირებ ბედსაო!“
 მიდამო წყალით აივსო,
 მოაწვა მთიდან ხეებსაო,
 ტლაპო და წუმპით გვივსებდა
 გამართულ ოჯახებსაო.
 ფქვილის გოდრები ასწია.
 ახალა ქვას და კლდესაო,
 შეგვიდგა წივილ-კივილი,
 შევბლავლეთ ერთმანეთსაო!...

გ ა მ რ ც ა ნ ი ბ ი

(ჩაწერილი სოფელ პასიეთში, პეტრე ივანეს ძე
 აბდუშელიშვილისაგან)

ღმერთმა მისთვის გამაჩინა
 თვალთ უჩინარი ხშიანი,
 ხმელეთი სულ დავიარო,
 ზღვაზედ გამქონდეს გრიალი,
 ზოგან ნატრობდნენ ჩემ მისვლას
 ზოგან დავტოვო ზიანი,
 და ვერაფერს დამიპიროს,
 ათასიც დამხვდეს ხმლიანი.

თვალთ მაქცობა

უზალთუნი და ათ შაურიანი.

აიღეთ ძირ ვიწრო ფეხიანი კიქა და ჩაადგეთ შიგ უზალ-
 თუნი. ზემოდან დაათარეთ ათ შაურიანი. შემდეგ უთხარით

მაცურებელით, ვისაც სურს, ამოიღოს კიკიდგან უზალთუნი ისე, რომ არც კიკის და არც ფულს ხელი არ ახლოს. რასაკვირველია, ამას ვერაფერ ვერ აასრულებს.

მაშინ თქვენ მიუხალოვდით კიკის და უცხად, ღონივრად დაძებრეთ ათ შაურიანს. ეს უკანასკნელი უცხად აყირავდება, შემოპკრავს გვერდს უზალთუნს და ამოაგდებს კიკიდგან. უზალთუნი ისევ მაგიდაზე დაეცემა, ხოლო ათ შაურიანი კიკაშივე დარჩება.

რ ე ბ უ ს ი

ბ

ა

ს

მე

ბე

ა

• გ ი ბ ლ ი ო ბ რ ა უ ი ა

ბ-ნი ავალიანის მშვენიერი თარგმანი: ჰაწია და ძუნგ-
ლია—დააკმაყოფილებს ბავშვს, წმინდა გრძნობას სიყვარუ-
ლისას გაუღვიძებს და გააცნობს სუსხიან ზამთარს სამხრე-
თისას. შიგ ხელოვნურად, სურათებად არის გამოხატული მა-
სწავლებლისა და მოწათის განწყობილება, სილატაკე რუსეთის
სოფლებისა, ბავშვის თავდაფიწყებული სიყვარული დედისა
და და-ძმისადმი და სხვა...

შინაარს და მხატვრობითს ნიკს ავტორისას დაუმატეთ
წმინდა ქართული ენა მთარგმნელისა და რჩევაც არ გინდათ
მიაწოდოთ ეს წიგნაკი ყოველ ბავშვს.

ნ. ლორთქიფანიძე

მიიღება ხელის მოწერა

1908 წლის იანვრიდან 1909 იანვრამდის.

საქმასწავლებლო სურათებიანი ჟურნალი

ნ ა კ ა დ უ ლ ი

(წელიწადი მეოთხე)

წლიურ ხელის მომწერლებს მიეცემათ:

24 წიგნი ჟურნალი „ნაკადუ-
ლი“ მცირე წლოვანთათვის

12 წიგნი ჟურნალი „ნაკადული“
მოზრდილთათვის.

პრემიები: 1-ლი, „1908 წლის კედლის კალენდარი 12-ი სურათით“. 2-რე, „თომას თავგადასავალი“ მარკტვენისა.

ხელის მოწერა მიიღება:

1) „ნაკადულის“ რედაქციაში, გოლოვინის პროსპ., ზუბალოვის სახლ., № 8, ყოველ-დღე 9—2 საათ., სამშობათობით საღამოთიც.

2) წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, სასახლის ქუჩა, სახლი თავად-აზნაურობისა. წლიურად ფასი ჟურნალისა დამატებით, ესე იგი 36 წიგნისა რჩება ისევ ნ მანეთი.

ნაკადულის რედაქცია სთხოვს ხელის-მომწერთ:

ვისაც ჟურნალის ნომრები დააკლდება, მიმართონ აგენტს ანუ რედაქციას

ვინც მასალას გამოგზავნის დასაბეჭდათ ვთხოვთ გარკვევით და სუფთად იყოს დაწერილი.

რედაქტორი: მ. ი. დემურია.

გამომცემელი: თავ. პ. ი. თუმანიშვილი.